

ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА
(повне найменування вищого навчального закладу)

ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ЕКОНОМІКИ
(повне найменування інституту, факультету)

Кафедра: публічного управління та адміністрування
(повна назва кафедри)

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему: «Механізм державного регулювання
фінансової безпеки економіки регіону»

Виконала: студентка магістратури за
спеціальністю 281 Публічне
управління та адміністрування заочної
форми навчанням
Ганна БОЙКО

Керівник: завідувач кафедри
публічного управління та
адміністрування, доктор наук з
державного управління, доцент
Едуард ЩЕПАНСЬКИЙ

Рецензент: _____

АНОТАЦІЯ

Бойко Г. Ю. Механізм державного регулювання фінансової безпеки економіки регіону. – Рукопис.

У магістерській роботі запропоновано розв'язання актуального наукового завдання, яке полягає в теоретичному обґрунтуванні й розробленні практичних рекомендацій щодо удосконалення механізму державного регулювання фінансової безпеки економіки регіону.

Для цього розкрито зміст поняття економічна безпека держави (ЕБД), під яким розуміється такий стан економіки та державних інститутів, який гарантує захист національних інтересів, гармонійний, соціально орієнтований розвиток країни в цілому, достатній економічний і оборонний потенціал навіть у найбільш несприятливі умови. варіанти розвитку внутрішніх і зовнішніх процесів.

Визначено механізм державного регулювання фінансової безпеки, який включає такі заходи: запровадження оцінки ефективності та якості фінансових послуг; створення правових механізмів залучення громадськості до контролю за ефективним використанням державних коштів; забезпечення тісного зв'язку системи державного внутрішнього фінансового контролю з бюджетним процесом.

Сформульовано та обґрунтовано підходи до формування стратегії вдосконалення системи механізмів державного регулювання фінансової безпеки України, що включає консолідовану ідентифікацію та комплексну взаємодію механізмів державного управління у цій сфері. Доведено про необхідність поступового застосування міжнародних стандартів забезпечення фінансової безпеки з урахуванням національних особливостей.

Ключові слова: механізм, державне регулювання, безпека, економічна безпека, фінансова безпека, фінансовий контроль, регіон, регіональна економіка.

SUMMARY

Boyko G.Yu. Mechanism of state regulation of financial security of the region's economy. - Manuscript.

The master's thesis offers a solution to an actual scientific task, which consists in theoretical substantiation and development of practical recommendations for improving the mechanism of state regulation of the financial security of the region's economy.

For this purpose, the meaning of the concept of economic security of the state (EBD) is revealed, which means such a state of the economy and state institutions that guarantees the protection of national interests, harmonious, socially oriented development of the country as a whole, sufficient economic and defense potential even in the most unfavorable conditions. options for the development of internal and external processes.

The mechanism of state regulation of financial security has been determined, which includes the following measures: introduction of assessment of the efficiency and quality of financial services; creation of legal mechanisms to involve the public in monitoring the effective use of public funds; ensuring close connection of the state internal financial control system with the budget process.

Approaches to the formation of a strategy for improving the system of mechanisms of state regulation of financial security of Ukraine are formulated and substantiated, which includes the consolidated identification and complex interaction of state management mechanisms in this area. The necessity of gradual application of international standards for ensuring financial security, taking into account national characteristics, has been proved.

Key words: mechanism, state regulation, security, economic security, financial security, financial control, region, regional economy.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ, ЯК ЕКОНОМІЧНОЇ СКЛАДОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ.....	8
1.1. Теоретичні основи забезпечення економічної безпеки держави.....	8
1.2. Роль фінансових відносин у створенні умов стійкого економічного зростання.....	19
РОЗДІЛ 2. МЕХАНІЗМИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМ КОНТРОЛЕМ В УКРАЇНІ В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНУ.....	28
2.1. Функції фінансового контролю в системі економічної безпеки держави.....	28
2.2. Механізм управління фінансовим контролем в системі забезпечення економічної безпеки держави.....	38
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	48
3.1. Досвід зарубіжних країн в галузі державного регулювання фінансової сфери економіки	48
3.2. Удосконалення механізмів державного регулювання фінансової безпеки України в умовах економічної глобалізації	59
ВИСНОВКИ	68
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	70

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Сучасні тенденції розвитку процесів державного регулювання усе більше поширюються на розвиток міжнародних фінансів у цілому й фінансових систем держави зокрема, та об'єктивно визначають подальше поглиблення фінансової глобалізації, посилення взаємозв'язків між країнами, що особливо виявилось в умовах світової фінансової кризи.

Незважаючи на інтеграційні процеси кожна держава прагне до збереження свого суверенітету й особливостей розвитку державного регулювання фінансовими системами. У зв'язку із цим проблема забезпечення національної й глобальної фінансової безпеки залишається однією з актуальніших проблем функціонування світової фінансової системи.

Ефективна система забезпечення національних інтересів країни в області державного регулювання фінансів вимагає обліку сучасних тенденцій в зміні загроз національним інтересів держави, суспільства й кожної людини. У цей час жодна країна у світі не виявилася застрахована від загроз, пов'язаних з поточною світовою фінансовою кризою. Сучасний масштаб кризових явищ виявився для багатьох держав значною мірою несподіваним. Тому в сучасних умовах головні пріоритети в країнах світу полягають у тому, щоб ефективно протидіяти загрозам фінансової кризи й забезпечити якість державного регулювання фінансової безпеки своїх фінансових систем.

Науковою основою вирішення цих важливих проблем виступають передусім теоретичні напрацювання щодо механізмів державного регулювання, які містяться у працях Л. Антонової, Г. Атаманчука, В. Бакуменка, О. Дадія, А. Дегтяра, С. Домбровської, Л. Івашової, М. Коваленка, Ю. Ковбасюка, Ю. Куца, М. Латиніна, С. Майстра, Т. Маматової, В. Мартиненка, К. Пивоварова, О. Поважного, І. Розпутенка, В. Тертички та ін.

Результати аналізу наукових праць та нормативно-правових документів засвідчили, що на сучасному етапі розвитку Української держави

наразі не сформульовано концептуальні засади побудови механізмів регулювання фінансовою безпекою держави, відсутня аргументація для прийняття обґрунтованих державних рішень у формі законів, а також сучасних підходів до діяльності контролюючих органів.

Мета і завдання дослідження. Метою магістерської роботи є систематизація теоретичних основ і розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення механізмів управління фінансовим контролем в Україні в системі економічної безпеки держави.

Для досягнення зазначеної мети поставлено такі завдання:

- визначити теоретичні засади забезпечення фінансової безпеки, як економічної складової безпеки держави;
- з'ясувати роль фінансових відносин у створенні умов стійкого економічного зростання;
- оцінити функції фінансового контролю в системі економічної безпеки держави;
- здійснити аналіз механізму управління фінансовим контролем в системі забезпечення економічної безпеки держави;
- проаналізувати досвід зарубіжних країн в галузі державного регулювання фінансової сфери економіки;
- удосконалити механізми державного регулювання фінансової безпеки України в умовах економічної глобалізації.

Об'єктом дослідження є державне регулювання фінансової безпеки.

Предметом дослідження є державне регулювання фінансової безпеки економіки України.

Методи дослідження. Методологічну основу роботи становлять загальнонаукові прийоми досліджень і спеціальні методи, що ґрунтуються на сучасних наукових засадах державно управлінської, економічної та споріднених із ними наук. В основу методології дослідження було покладено системний підхід. Автор використовує низку наукових методів, зокрема: соціологічний метод, гіпотетико– дедуктивний метод формування методології

дисертаційного дослідження, дедуктивне доведення висунутої гіпотези дослідження, структурно–функціональний аналіз, статистичний метод, теоретико– концептуальний метод.

Інформаційними джерелами дослідження стали закони України, укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, програмні документи державних органів влади України, офіційні матеріали Міністерства фінансів України, монографії та статті вітчизняних і зарубіжних авторів, матеріали анкетування, особисті дослідження автора, а також зарубіжні і вітчизняні наукові джерела, у тому числі Інтернет– ресурси.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що проведені дослідження, висновки, що зроблені за їх результатами, є основою для: подальшого поглибленого наукового вивчення теорії державного управління; розробки рекомендацій щодо вдосконалення концептуальних положень і заходів щодо впровадження дієвих механізмів державного регулювання фінансової безпеки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ, ЯК ЕКОНОМІЧНОЇ СКЛАДОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

1.1. Теоретичні основи забезпечення економічної безпеки держави

Протягом останніх двох десятиліть Україна намагалася, з одного боку, інтегруватися в європейський економічний простір і світову економіку, а з іншого боку, виробити економічний механізм державного регулювання з метою захисту внутрішнього ринку та збільшення конкурентоспроможності національної економіки, її експортна орієнтація та політика державного протекціонізму в галузях, ослаблених світовою фінансовою кризою. Забезпечення фінансової безпеки є невід'ємною частиною економіки держави та її економічної безпеки, з чого воно випливає. Економічна безпека держави (ЕБД) – це такий стан економіки та державних інститутів, який гарантує захист національних інтересів, гармонійний, соціально орієнтований розвиток країни в цілому, достатній економічний і оборонний потенціал навіть у найбільш несприятливих умовах. варіанти розвитку внутрішніх і зовнішніх процесів. ЕБД має внутрішню матеріальну базу - достатньо високий рівень розвитку продуктивних сил, здатних забезпечити суттєву частину природно-цінних елементів розширеного забезпечення ВВП; внутрішньою суспільно-політичною основою є достатньо високий рівень суспільного схвалення довгострокових національних цілей, що дає змогу розробити та прийняти державну стратегію соціально-економічного розвитку [3].

Оскільки радіоелектронна боротьба – справді ідеальна категорія, це поняття відносне навіть у найбільш економічно та соціально стабільних країнах зі стабільними політичними режимами. Будь-які несприятливі дії, а також їх можливість і загроза зберігаються навіть у таких станах.

Питання економічної безпеки особливо актуальні для країн з перехідною

економікою. Це явище завжди характеризується загостренням протиріч, які створюють кризову ситуацію. Глибина та характер розвитку кризи можуть поставити під загрозу існування соціально-економічної системи країни, і тоді одним із головних завдань стане забезпечення економічної безпеки [6].

Система ЕБД не існує сама по собі. Це стосується економічної безпеки людини та міжнародної економічної безпеки. Тому структурна схема суб'єктів цієї тріади виглядає так: людина – національність (держава) – світове співтовариство. Безпека людини є складовою національної безпеки, яка, у свою чергу, є складовою міжнародної безпеки. Тому держава має дбати про забезпечення економічної безпеки громадян, своєї та світової спільноти. Тому перед нею стоїть надзвичайно складне завдання – з'ясувати інтереси кожного громадянина та привести їх у відповідність як з інтересами держави, так і з інтересами світової спільноти. Розрізняють внутрішній і зовнішній рівні ЕБД [8].

Слід мати на увазі, що кожна з цих систем (людина – енергобіологічна; держава – соціально-організаційна система середньої управлінської складності; світове співтовариство – соціально-організаційна система найвищої управлінської складності) має свої параметри, свої особливості (переваги та недоліки), щось загальне та трохи відмінне від інших систем. Вивчаючи ЕБД, ми будемо розглядати лише параметри, які впливають на це питання, хоча необхідно брати до уваги деякі загальні принципи існування та розпаду цих систем.

Необхідно відмітити, що ЕБД є не просто однією з найважливіших складових системи державних інтересів, але і виступає вирішальною умовою дотримання і реалізації як державних, так і недержавних інтересів в країні. Таке розуміння місця і ролі ЕБД свідчить про те, що в її належному рівні мають бути зацікавлений і приватний бізнес і держструктури, та усі сфери суспільства.

Якщо національні економічні інтереси України розуміти як сукупні потреби громадян, суспільства і держави, адекватні особливостям соціально-

економічного положення країни, рівню її економічного розвитку, місцю в міжнародному розподілі праці, то саме вони повинні визначати усі інші інтереси, витікаючи із загальних геополітичних чинників, а також визначити конкретні дії і звершення, відбиваючись у вигляді, наприклад, зовнішньоекономічних доктрин.

Залежно від ступеня суспільної важливості ці інтереси поділяються на життєво важливі та другорядні, а за тривалістю дії — на довгострокові, середньострокові та короткострокові, причому при задоволенні деяких інтересів вони замінюються іншими [10].

У своєму напрямку економічні інтереси можуть зосереджуватися на забезпеченні:

- а) виживання
- б) поступальний розвиток
- в) певний рівень лідерства громадян, суспільства чи держави.

Особливо важливими є життєво важливі економічні інтереси, такі як:

- а) сукупні;
- б) сума потреб, задоволення яких надійно забезпечує існування та можливість прогресивного розвитку людини, суспільства і держави.

До життєво важливих економічних інтересів України на сучасному етапі відносяться:

- гарантувати її економічний суверенітет;
- розвиток конституційно-демократичного механізму державного регулювання економіки;
- економічне відродження держави та підвищення добробуту її народу;
- розвиток міжнародних економічних відносин.

Виходячи з національних економічних інтересів, відповідальні структури та державні органи розробляють і формують цілі державної економічної політики, які відображають наміри громадян, суспільства і держави щодо задоволення своїх першочергових життєвих інтересів. Ці цілі досягаються шляхом вирішення відповідних завдань. З цією метою державні

органи та керівництво держави розробляють і реалізують спеціальні програми.

Економічні інтереси, трансформовані в мету державної економічної політики, виносяться на світову арену державними інституціями, де формується міжнародна економічна політика та висвітлюються суперечливі питання міжнародних економічних відносин. Якщо стан держави характеризується нестабільністю її економічної основи, суперечливістю економічних інтересів різних соціальних груп, то конфліктні відносини на внутрішньоекономічному рівні ускладнюються загостренням протиріч в обох випадках виникає реальна загроза до того чи іншого інтересу, крім того, враховуючи об'єктивні протиріччя та різноманітність економічних інтересів індивідів, суспільства і держави, виникають розбіжності, які можуть стати потенційною загрозою їх безпеці [51].

Отже, можна зазначити, що основні складові системи ЕБД пов'язані з наявністю національно-державних інтересів України та, відповідно, цілей, що впливають з них. Ці інтереси існують як всередині країни, так і за її межами, коли першочерговою турботою є підтримка державного суверенітету та самостійний розвиток. Безпека країни безпосередньо пов'язана із суверенітетом.

Історичний досвід свідчить, що формування суверенної правової демократичної держави, становлення громадянського суспільства, рух на шляху світової цивілізації є об'єктивним, незворотнім, але складним і довготривалим процесом. Реальний суверенітет держава може досягти лише на основі ефективної та конкурентоспроможної економіки, яка також є соціально орієнтованою. Зрештою, показники національної економіки визначають місце країни у світовому рейтингу.

Виділяють також економічний суверенітет як головну складову державного суверенітету і відповідно, системи ЕБД. В основі економічного суверенітету лежить власність українського народу на своє національне багатство, спираючись на яке уповноважені ним органи самостійно регулюють економіку і зовнішньоекономічну діяльність. Структура економічного

суверенітету пов'язана із структурою економічних систем і охоплює незалежність держави у формуванні і розвитку технологічного способу виробництва, економічних стосунків власності і відповідного економічного механізму.

Економічний суверенітет держави як складова системи ЕБД в сучасних умовах є базою для:

1) можливості державного контролю за національними ресурсами, досягнення такого рівня виробництва і якості продукції, який забезпечує її конкурентоспроможність і дозволяє приймати участь у світовій торгівлі, кооперативних зв'язках і обміні науково-технічними досягненнями;

2) стабільності і стійкості економіки, що обумовлюють захист власності в усіх її формах, створення надійних умов і гарантій для підприємницької активності, заборона чинників, дестабілізуючих ситуацію (боротьба з кримінальними структурами в економіці, недопущення глибоких безпідставних розривів в розподілі прибутків, які викликають соціальну кризу);

3) саморозвиток і прогрес, що особливо важливо у сучасному динамічному світі, створення сприятливого клімату для інвестицій і інновацій, постійної модернізації виробництва, підвищення професійного, освітнього і загальнокультурного рівня працівників, тобто усього того, що є необхідними і обов'язковими умовами стійкості і самозбереження національної економік.

В той же час система ЕБД повинна досліджуватися передусім з критичних позицій. Вона характеризується так званими порогом чутливості, порогом уразливості, порогом розпаду і станом спокою. Цими параметрами визначається міра безпеки системи:

- порогом чутливості є рівень безпеки, при якому система починає випробовувати наявність змін [49];

- поріг уразливості - це рівень безпеки, при якому система починає розбалансовуватися, тобто зазнає зміни, що ведуть до її знищення;

- поріг розпаду - це рівень безпеки, після перевищення якого система

ступає до нищівних змін;

- стан спокою – це рівень безпеки, при якому забезпечений розвиток системи.

Згадаємо, що у світі не буває стану повної рівноваги. Завжди суб'єкт (система ЕБД) може або підвищувати свій потенціал (розвиватися), або знижувати його.

Система ЕБД має критичні обмеження, якими характеризується стан системи при щонайменшій нагоді її існування. Зміни, за якими значення чинника переходить критичного обмеження, призводять до розпаду (загибелі).

Система критичних обмежень визначає можливості існування ЕБД. Вона об'єднує критичні обмеження окремих напрямів економічної небезпеки і критичні обмеження ЕБД. Так системні категорії можна проаналізувати передусім шляхом розкриття таких понять:

1. Об'єкти ЕДБ - що потребує безпосереднього захисту і на що спрямовані дестабілізуючі заходи. Слід зазначити, що проблема ЕБД має як власний об'єкт – економічну систему країни, так і об'єкти на стику з іншими можливими сферами країни: військовою, соціальною, екологічною, інформаційною, кримінальною та ін.

2. Фізичні об'єкти представлені матеріальними одиницями на території країни (держави) - зон і сфер зовнішньоекономічних інтересів.

3. Нематеріальні об'єкти – цінності, потреби, інтереси, плани тощо, елементи суспільної свідомості.

4. Суб'єкти ЕДБ - держава в цілому або її структури, що організовують охорону об'єктів безпеки.

5. Загрози ЕДБ - дії, події, явища або формалізована сукупність факторів, що тягнуть за собою небезпеку і спрямовані на об'єкт захисту.

6. Джерела загрози - розташовані в часі та просторі небезпеки і можуть бути навмисними або спонтанними. Розрізняють суб'єктивні та об'єктивні загрози.

7. Параметри ЕДБ - кількісна оцінка безпеки та використовуються для

оцінки, моніторингу та прогнозування ЕДБ.

У загальних налаштуваннях ЕДБ міститься наступне:

- а) Збиток - кількісний рівень економічних витрат при реалізації загроз.
- б) ризик - гіпотетичний (нормативний або максимальний) збиток з поправкою на ймовірність його реалізації.

Рівень ЕДБ є інтегральним показником ЕДБ, в загальному випадку відображає співвідношення сукупності всіх загроз і потенціалу захисту від них.

У загальному вигляді загрози ЕДБ можна згрупувати за такими критеріями:

- 1) походження (внутрішнє і зовнішнє);
- 2) переважаючі якості загрози (фізичні, політичні, екологічні, інформаційні, військові, психологічні, технологічні тощо);
- 3) особливості впливу на окремі об'єкти або їх системи;
- 4) концентрація на окремих галузях і видах діяльності (харчовий, інвестиційний, енергетичний, транспортний та інші господарські комплекси);
- 5) розмір можливої шкоди (залежно від тяжкості загрози);
- 6) можливість реалізації загроз;
- 7) часові та просторові координати дій (короткострокові та віддалені, реальні та потенційні);
- 8) рівень виявлення (прямих і непрямих загроз);
- 9) рівень складності (індивідуальні та системні загрози);
- 10) джерела подій (об'єктивні та суб'єктивні загрози з боку осіб, компаній, спецслужб, країн, регіонів тощо);
- 11) якість матеріальних загроз;
- 12) форма вираження погрози

Слід зазначити, що зовнішні економічні загрози, витікаючі з нормальної діяльності в конкурентному середовищі, безпосередньо торкаються проблеми взаємозалежності. Останні означають, що переплетення національних відтворювальних комплексів, що відбиває її суть, дає країні не лише користь,

але і створює можливість негативного впливу з боку чинників, які беруть початок за її межами.

Канали, що зв'язують окремі національні господарства один з одним і з іншими світовими економічними системами, є каналами переміщення чинників виробництва і передачі економічної інформації.

Особливість залежності полягає в тому, що вона функціонує не тільки як факт зовнішньої дії, а й як її очікування, як розрахунок на отримання певної вигоди від потенційної взаємодії. Як приклад можна навести залежність від стабільних поставок нафти, від можливості збуту товарів і залучення капіталу.

Системність усієї групи загроз об'єктивно вимагає комплексного, системного підходу до вирішення проблем забезпечення ЕДБ.

Аналіз ЕДБ у найважливіших сферах економіки – ресурсах, виробничому та науково-технічному потенціалі, зовнішньоекономічній діяльності, соціальній сфері – показує, що найбільшу небезпеку для України становлять внутрішні загрози порівняно із зовнішніми.

Особливе місце як системна загроза для ЕДБ посідає неформальна економіка. Під тіньовою економікою розуміється різноманітна діяльність суб'єктів економічних відносин, прямо чи опосередковано пов'язана з отриманням прибутку без сплати податків, поза рамками чинного законодавства та громадського контролю.

До складу тіньової економіки входять:

1) неофіційний (неофіційний) сектор - уся легальна економічна діяльність, яка не враховується в офіційній статистиці та не оподатковується (дрібне виробництво на власній землі, ремесло, нерегулярне надання послуг, одноразове підроблення документів, догляд за дітьми тощо). ;

2) протиправний (нелегальний) сектор – заборонена законом та свідомо прихована економічна діяльність (від дрібних незаконних доходів, отриманих від адміністративних та правових провин до торгівлі наркотиками та работоргівлею), а також злочинний конгломерат асоціальних, самовідтворюваних, надпотужних джерел накопичення тіньового

капіталу [47].

Негативні соціально-економічні наслідки неформальної економіки:

- 1) є основою організованої економічної злочинності та корупції,
- 2) виведення значної частини коштів з легальної економіки у неконтрольовану сферу,
- 3) зменшення обсягу інвестицій та оборотних коштів, що призводить до кризи дефолту та зупинки виробництва;
- 4) зменшення або повне припинення сплати податків та інших обов'язкових внесків до бюджету, що призводить до затримки виплати заробітної плати та пенсій;
- 5) погіршення рівня життя більшості населення;
- 6) зміцнення економічного мислення та політичної влади.

Для боротьби з неформальною економікою необхідна спеціальна комплексна урядова програма, що включає такі основні елементи:

- 1) проведення комплексної податкової реформи,
- 2) спрощення та уніфікація національного обліку;
- 3) створення більш привабливих умов для інвестування та залучення коштів, ніж в інших країнах;
- 4) удосконалення законодавства про захист приватної власності та підприємництва;
- 5) прийняття та реалізація програм легалізації тіньового капіталу,
- 6) зосередження роботи правоохоронних органів і органів влади на локалізації організованої злочинності та злочинної діяльності, а також на захисті власності, майнових прав і життя людей.

Ефективність забезпечення ЕДБ в сучасних умовах значною мірою залежить від застосування наукових підходів до проблем цієї сфери.

Масштабні дослідження в галузі ЕБД на Заході призвели до створення нової науки під назвою економічна безпека держави, тобто науки про економічну безпеку. Суть цього напрямку полягає в тому, що він є основою для всіх інших видів, проявів і відгалужень ЕБД, завдяки накопиченим знанням

цього напрямку можна передбачити наслідки зовнішніх або внутрішніх впливів, щоб зменшити їх можливі негативні або збільшення позитивного впливу на розвиток держави.

В області економічної безпеки існують свої зовнішні і внутрішні протиріччя. Перегляд найбільших з них дає можливість з'ясувати небезпечні їх наслідки для ЕДБ нашої країни в умовах транзиції.

1. Протиріччя між ринковими стосунками, які формуються на основі економічних механізмів державного регулювання господарської діяльності і залишками чисто адміністративного управління економікою.

2. Протиріччя, пов'язані з роздержавленням і приватизацією, результатів неправильного тлумачення і проведення цих важливих для перехідної економіки процесів.

3. Протиріччя у сфері управління економікою. Ще раніше протиріччя між ліберальним курсом економічних реформ і соціальним положенням широких верств населення.

У рамках системи управління існує протиріччя між проголошеними цілями економічних реформ і методами їх досягнення. Забезпечення економічної безпеки держави пов'язане з взаємодією державного регулювання і ринковій саморегуляції, загальних і власних інтересів. Інтереси громадянського суспільства пов'язані передусім з індивідуальними правами і свободами і приватними інтересами. Останні реалізуються через ринковий механізм з властивими йому елементами випадковості і несистемності. Питання ж державної економічної безпеки - це загальні питання, для розгляду яких потрібно систему, організованість, субординація. Тому їх рішенням повинні займати саме держава, що відстоює сферу загальних інтересів і вважає в таких випадках ринкові механізми несумісними [45].

Недотримання цієї позиції сприяє виникненню ще одного протиріччя - між проголошеними цілями і завданнями реформ і нездатністю слабкої держави вирішити їх. Наслідком цього являється постійне падіння авторитету держави, органів законодавчої і виконавчої влади, перетворення державного

службовця на автономну силу, корумпованість держструктур, використання мафіозними структурами слабких місць держави та її апарату у своїх інтересах.

Окремо можна виділити протиріччя між існуючими і виникаючими новими економічними стосунками, з одного боку, і постійним відставанням правової бази з регулюванню цих відносин (передусім з питань власності) - з іншою. Як результат - поява об'єктивних і суб'єктивних можливостей для поширення і розгулу злочинності у сфері економіки, передусім у фінансово-кредитних стосунках, особливо організованій злочинності і корупції.

Аналіз наявних внутрішніх і зовнішніх протиріч призводить до висновку, що первинна не сама загроза, вона є проявом небезпеки як такою, а чогось істотного, того, що породжує виникнення і розвиток небезпеки і самої загрози. Ці протиріччя є у сфері економіки. Вони виступають рушійною силою взагалі усіх стосунків в системі економічної безпеки. Акцентування на загрозах і концентрація зусиль на протидії їм веде до замкнутого кола: робота за результатами не торкається основ джерел виникнення загроз.

Це положення має принципове практичне значення. Самі протиріччя визначають стратегічний рівень забезпечення економічної безпеки, довготривалий напрям діяльності в цій сфері. Саме рішення цих суперечностей підкоряється уся діяльність, уся система заходів, спрямована на ліквідацію загроз. Інакше кажучи, боротьба з загрозами в цьому аспекті передбачає тактичний характер, який визначається самим положенням на цей конкретний період і завданнями згідно положення. Мінливість обставин і завдань впливає на розробку системи заходів, адекватних обставинам, і на систему державних і громадських інститутів з забезпечення економічної безпеки.

1.2. Роль фінансових відносин у створенні умов стійкого економічного зростання

Категорія економічного зростання є найважливішою характеристикою державного виробництва при будь-яких господарських системах. Економічне зростання - це кількісне і якісне вдосконалення продукту за певний період часу. Економічне зростання означає, що на кожному цьому відрізку часу якоюсь мірою полегшується вирішення проблеми обмеженості ресурсів і стає можливим задоволення ширшого круга потреб людини. Основною кінцевою метою економічного зростання є підвищення матеріального добробуту населення і підтримка національної безпеки.

Об'єктивне прагнення до збільшення споживання матеріальних благ, обумовлене дією закону зростаючих потреб і зростанням чисельності населення, викликає необхідність розширення їх виробництва. Під економічним зростанням слід розуміти процес виробництва, що характеризується збільшенням маси створюваних споживчих вартостей відповідно до об'єму і структури потреб в них.

Економічне зростання, є тією базою, яка визначає загальний рівень розвитку суспільства, збільшення об'єму створюваних вартостей, а отже, підвищення життєвого рівня населення. Само по собі економічне зростання суперечливе. Можна збільшити виробництво і споживання матеріальних благ за рахунок погіршення їх якості, за рахунок економії на очисних спорудах і погіршення умов життя. Добитися тимчасового зростання виробництва можна і за рахунок хижацької експлуатації ресурсів [43]. Таке зростання або нестійкий або взагалі позбавлений сенсу. Економічне зростання має сенс тоді, коли воно поєднується з соціальною стабільністю. Воно припускає досягнення ряду збалансованих цілей: збільшення тривалості життя, зниження захворюваності і травматизму; підвищення рівня освіти і культури; повнішого задоволення потреб і раціоналізації споживання; соціальної стабільності і упевненості у своєму майбутньому; подолання убогості, досягнення максимальної зайнятості; захисту довкілля і підвищення екологічної безпеки;

зниження злочинності [44, с. 117].

Під ефективністю економічного зростання розуміється підвищення усього багатогранного поняття «Ефективність виробництва», а саме:

- 1) поліпшення якості товарів і послуг, підвищення їх конкурентоспроможності на вітчизняному і світовому ринках;
- 2) засвоєння виробництва нових товарів і послуг для задоволення раніше не задоволених і створення нових потреб;
- 3) поглиблення спеціалізації і кооперації виробництва з урахуванням територіальних, ресурсно-економічних переваг країни в системі міжнародного розподілу праці;
- 4) підвищення управлінської майстерності і використання ефективних мотивацій в підвищенні продуктивності праці усередині фірм;
- 5) вдосконалення розподілу виробничих ресурсів за галузями і регіонами країни;
- 6) освоєння нових технологій, що дозволяють мінімізувати витрати обмежених виробничих ресурсів [46, с.20].

Характер і динаміка економічного розвитку країни є предметом найпильнішої уваги економістів і політиків. Від того, які відбуваються процеси в динаміці і рівні розвитку, структурні зміни в національній економіці, залежить дуже багато що в житті країни і її перспективах.

Протягом останніх десятиліть однією з найважливіших довгострокових цілей економічної політики уряду будь-якої країни є стимулювання економічного зростання, підтримка його темпів на стабільному та оптимальному рівні. Усе це вимагає чіткого уявлення про економічне зростання, фактори його стимулювання і стримування.

Економічне зростання є надзвичайно складним явищем, яке повинно враховувати природні ресурси, політичні інститути, законодавство, а також багато психологічних і соціальних факторів.

Але суттєвим стимулом економічного зростання є і залишається забезпечення державної фінансової безпеки. Визначивши фінансову безпеку

як захищеність життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави у фінансовій сфері від погроз, на основі якої стабільно і ефективно функціонує фінансова система країни і завдяки якій задовольняються соціально-економічні потреби суспільства і створюються передумови стійкого позитивного розвитку національної економіки, необхідно виділити економічні принципи фінансової безпеки, обумовлені ринковим способом господарювання. Економічні принципи є цілеполюгаючими ідеями, що визначають основи державного регулювання. Стосовно фінансової безпеки економічними принципами слід вважати базові ідеї і положення, існуючі в сучасній теорії економічного розвитку. Виходячи з ринкового характеру українського економічного комплексу, економічні принципи фінансової безпеки полягають в тому, що необхідно [47, с.78] створення умов стійкого розвитку, що здійснюється за рахунок залучення фінансових ресурсів в господарську діяльність в за законами товарно-грошових стосунків вільного ринку та будь-яка модель розвитку має визначені соціально економічні наслідки, тому свобода ринку може обмежуватися засобами державного регулювання, за відповідними потребами національної безпеки.

Відповідно до економічних принципів фінансової безпеки, що базуються на теорії економічного розвитку, необхідно вибрати найбільш ефективні методи державного регулювання, які якнайкраще забезпечать фінансову безпеку України. Свої регулюючі функції держава може виконувати за допомогою адміністративних або економічних методів. Для командної економіки радянського періоду характерно було використання адміністративних методів, коли асортимент і об'єм виробленою продукції, а також ціни на неї встановлювалися директивно. Державне регулювання ринкової економіки, навпаки, не обмежує свободи підприємницького вибору. Воно базується на використанні економічних методів. Зниження податків або пониження облікової ставки відсотка є ефективнішим способом економічного регулювання зростання виробництва або посилення інвестиційної активності підприємств. Господарюючі суб'єкти збільшують капіталовкладення в обсяг

виробництва, оскільки це стає вигіднішим, ніж раніше - повніше відповідає їх економічним інтересам. Таким чином, державне регулювання впливає на напрями і темпи економічного розвитку як країни в цілому, так і окремих її регіонів.

В ході ринкової трансформації економічного простору України, коли перетворювалася структура фінансових стосунків, змінилися їх місце і роль в економіці країни. Передусім, змінився характер грошового обігу. Якщо рух готівки в процесі виконання ними функції платежів тільки диверсифікувався у зв'язку з розширенням кола оплачуваних товарів і послуг, то безготівкове звернення зазнало радикальну зміну. Розрахунки за товарні операції, тобто безготівкові розрахунки за товари і послуги, ускладнилися через якісної зміни прав власності і кількісного зростання числа господарюючих суб'єктів. Абсолютно іншим стало безготівкове звернення за фінансовими зобов'язаннями: податкові платежі до бюджету і до позабюджетних фондів, погашення банківських позик, сплата відсотків за кредит і так далі. Нині в нашій країні провідником руху грошових коштів, що формують фінансові потоки, є чотирьох-поточна фінансова система:

1. Загальнодержавні фінанси, що акумулюють фінансові ресурси для загальнодержавних потреб. До складу загальнодержавних фінансів входять: державний бюджет, державне страхування, державне кредитування, державні позабюджетні фонди.

2. Територіальні фінанси, що є грошовими коштами, що знаходяться у розпорядженні регіональних органів державної влади і органів місцевого самоврядування. У фінансовій системі за допомогою територіальних фінансів розподілюється і перерозподілюється національний дохід на економічний і соціальний розвиток територій.

3. Фінанси господарюючих суб'єктів, які створюють основу фінансових ресурсів країни, оскільки їх діяльність є головним джерелом формування державного бюджету.

4. Фінанси домогосподарств, що є грошовими коштами і фінансовими

активами, необхідними для забезпечення життєдіяльності членів домашнього господарства.

Кожна ланка фінансової системи виконує свої конкретні завдання і обслуговує певну групу фінансових стосунків. За рахунок цього фінансова система є тим механізмом, який регулює переміщення грошових засобів між господарюючими структурами різних рівнів.

У нашій країні протягом десятиліть відбувалося «будівництво соціалізму і комунізму», поки у всьому світі йшов розвиток ринкової системи господарювання, тому до фінансів відносилися грошові стосунки між державними і іншими керованими державою господарюючими суб'єктами, оскільки саме держава була тоді, по суті, єдиним власником засобів виробництва товарів і послуг. Ринкова економіка як рівноправна складова частина фінансової системи країни визнає ще і фінанси різноманітних недержавних господарюючих суб'єктів. Звичайно в умовах неринкової економіки в Україні існували децентралізовані фінанси у вигляді обігу готівкових грошей. З економічної точки зору цей оборот має величезне значення, оскільки саме у сфері готівково-грошового звернення відбувається остаточна реалізація товарів і послуг, що здатне сформувати значні децентралізовані фінанси. Але цей потенціал готівково-грошового звернення може проявитися тільки у відсутності жорсткої обмежувальної регламентації прибутків і витрат домогосподарств. Коли ж на швидкість і об'єм готівково-грошового звернення впливають не закони попиту і пропозиції, а інші правила, то дія цих фінансових потоків на механізм фінансової системи незначна, як це і відбувається в неринковій економіці.

Але, як на ринку, так і поза ним, основну частину децентралізованих фінансів складають не засоби домогосподарств, а засоби інших господарюючих суб'єктів, а саме організацій, що знаходяться в обороті. Організації, вступаючи у економічні відносини з використанням фондів грошових коштів, самим процесом відтворення створюють і збільшують децентралізовані фінансові потоки. Говорячи про фонди грошових коштів, ми

не зважаємо на фінансові ресурси, що формуються і використовувані на заздалегідь встановлені цілі, основні і оборотні засоби підприємств реальної економіки. Саме завдяки тому, що у відтворювальному процесі зав'язуються фінансові стосунки, починається рух грошових коштів, результатом якого є створення товарів і послуг і просування їх на ринок. Головною метою фінансових стосунків, що виникають між різними суб'єктами господарської діяльності в процесі створення, розподілу і перерозподілу громадського продукту, є прагнення отримати долю виробленого продукту у вигляді прибутку відповідно до діючих правових норм. Вищезазначене прагнення отримати прибуток виразно виявляє здатність фінансів впливати на усі стадії відтворювального процесу. На стадії матеріального виробництва фінанси сприяють забезпеченню безперервного обороту виробничих фондів для створення нових товарів і нової вартості. У фазі розподілу, прибутки, отримані від виробництва, формують прибуток господарюючих суб'єктів, що йде, як на її накопичення у формі капіталу, так і на її споживання. Прибуток, будучи кінцевим фінансовим результатом господарської діяльності, здатен змінювати структуру і динаміку виробництва.

З точки зору дії фінансових стосунків на економічне зростання будь-який прибуток прискорює відтворювальний процес. Проте особливий інтерес представляє чистий прибуток, що залишається у розпорядженні господарюючих суб'єктів після сплати податків, зборів, відрахувань і інших обов'язкових платежів до бюджету. Чистий прибуток використовується для збільшення оборотних коштів підприємства, формування фондів і резервів і реінвестицій у виробництво. Воно ж йде на особисте споживання, на дивіденди акціонерам підприємства. Таким чином, чистий прибуток можна підрозділити на відтворювальний і споживчий.

Споживча частина чистого прибутку впливає на відтворювальний процес побічно, через збільшення купівельної здібності її одержувачів. Відтворювальна ж частина чистого прибутку, як видно з її назви, безпосередньо впливає на розширення відтворення, збільшуючи рівень

капіталізації. Під капіталізацією розуміється перетворення частини чистого прибутку в додатковий капітал, додаткові чинники виробництва (такі, як засоби праці, предмети праці, робочу силу і так далі), внаслідок чого досягається збільшення кількості і якості створюваних товарів і послуг.

У країнах зі зрілою ринковою економікою, орієнтованою на прискорений розвиток, держава розглядає прибуток компаній який складається з двох частин: нерозподільний і розподілюваний. Такий підхід дозволяє державі, стягуючи податки, поповнювати бюджет, залишаючи бізнесу фінансовий потенціал для розвитку. Це відбувається через те, що для нерозподілюваної частини прибутку корпорацій передбачені величезні податкові пільги. За даними консалтингової компанії, середній податок на прибуток у світі на 1 січня 2015 р. складав 26,8 %.' При цьому поширювався він на розподілювані дивіденди. На нерозподілюваний прибуток поширюються пільги що скорочують величину податку у декілька разів. У США діє до 20 пільг по цьому податку, у Франції і Німеччині - відповідно до 10 і 15. У деяких нових державах Євросоюзу, наприклад, в Естонії нерозподілюваний прибуток не оподатковується - вважається, що він йде на інвестиції. Це зроблено для того, щоб прискорити розвиток економіки країни. Використовуючи ці пільги, держави створюють економічні стимули для господарюючих суб'єктів. Через ці важелі оподаткування виявляється серйозна дія на розвиток виробництва по прискоренню або забороні його.

Особливо слід підкреслити, що перерозподіл фінансових ресурсів між господарюючими суб'єктами може зробити не лише позитивну, але і негативну дію на хід соціальних і економічних перетворень. Це виразно проявляється і у фазі обміну, коли відбувається формування грошових фондів і у фазі споживання, коли фінанси впливають через об'єм і структуру споживання громадського продукту на розвиток невиробничої сфери і виконання державою, даних ними соціальних гарантій.

Механізмом, що приводить в рух і регулюючим пересування фінансових ресурсів, є фінансова система, яка консолідує усе різноманіття фінансових

стосунків. Разом з фінансовими стосунками в реальній економіці у вигляді руху грошових коштів і товарів в ході відтворення як найважливішої сфери переміщення фінансових коштів слід виділити формування бюджетів. Процес переміщення бюджетних грошових коштів має складну специфіку, оскільки в нім задіяні, як юридичні, так і фізичні особи, що представляють інтереси державних, загальних і особистих рівнів .

Відповідно до Бюджетного кодексу України, бюджетна система держави є заснованою на державному устрої і регульованою нормами права сукупність державного бюджету, державних позабюджетних фондів і місцевих бюджетів. Основним акумулятором фінансових ресурсів країни є державний бюджет, грошові кошти якого призначені для української держави [50].

Державні позабюджетні фонди є фондами грошових коштів, що утворюються поза державним бюджетом і призначені для реалізації конституційних прав громадян на пенсійне забезпечення, соціальне страхування, соціальне страхування у разі безробіття, охорону здоров'я і медичну допомогу, для забезпечення її обороноздатності, змісту апарату влади і управління, фінансування економічних, соціально-культурних програм в масштабах усієї держави і перерозподілу фінансів між регіональними бюджетами. В процесі розподілу грошових ресурсів між бюджетами різних рівнів складаються стійкі грошові потоки.

Регіональні бюджети формуються з фінансових ресурсів, призначених для виконання своїх функцій. Однією з головних подібних функцій слід визнати забезпечення фінансовими ресурсами місцевих бюджетів, які покликані дозволяти завдання регулювання соціально-економічних заходів безпосередньо на місцях, тобто в містах, районах і тому подібне. Серед соціально-економічних заходів слід особливо виділити:

- створення територіальної виробничої і соціальної інфраструктури;
- фінансування витрат по підготовці і відтворенню трудових ресурсів;
- сприяння підвищенню конкурентоспроможності продукції підприємств реальної економіки на місцях [28].

Принципова роль фінансової системи як деякого універсального регулювальника ринкового простору закладена в здатності задовольняти економічні інтереси, які виступають головним мотивом будь-якого виду діяльності [23, с.167]. Як вже відзначалося вище, прагнення отримати долю виробленого продукту у вигляді прибутку перетворилося на головну мету фінансових стосунків, що виникають між різними суб'єктами господарської діяльності в ринковому середовищі, стало домінантною характеристикою функціонування національної фінансової системи. Завдяки, відродженню інституту приватної власності, економічні інтереси висунулися як основна рушійна сила ринкового механізму, зумовили посилення ролі фінансів у формуванні умов існування і стійкого позитивного розвитку економіки. Хоча процес структурної перебудови української економіки ще не завершений і фінансові стосунки до кінця не склалися, в той же час, можна стверджувати, що позначилася стержнева основа фінансової системи - задоволення економічних інтересів різного рівня.

Отже, забезпечення реалізації економічної безпеки посідає пріоритетне місце і є одним з найголовніших показників, що характеризують розвиток держав. На сьогоднішній день, якщо держава направить свою діяльність на усунення вище вказаних проблем економічної безпеки то розвиток нашої країни буде процвітати. Україна повинна вживати дії на попередження розвитку загроз економічної безпеки. Економічна сфера життя є одною з головніших тому, що від цього залежить рівень життя громадян, суспільства, держави.

Таким чином, фундамент будь-якого суспільства складає сукупність економічних відносин у всій своїй різноманітності, саме тому провідною у системі безпеки є безпека економічна, її рівень, характер, тенденції розвитку. Від рівня економічної безпеки багато в чому залежить не лише соціальна та військова, але й національна безпека. У той же час сама економічна безпека значною мірою залежна від соціальної та політичної стабільності у суспільстві, рівня правового та інформаційного забезпечення.

РОЗДІЛ 2

МЕХАНІЗМИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМ КОНТРОЛЕМ В УКРАЇНІ В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНУ

2.1 Функції фінансового контролю в системі економічної безпеки держави

Ефективність заходів та дії держави на економічні явища і процеси, а також рівень саморегуляції економічної системи багато в чому визначається станом стосунків контролю як невід'ємного елементу фінансового механізму системи державного регулювання. Усебічний аналіз системи стосунків контролю зумовив багатоаспектний характер методології дослідження, необхідність використання ряду специфічних методів і прийомів, взаємно доповнюючих один одного і що дозволяють повною мірою розкрити суть цього згодні з Ф.І. Шамхаловим, в тому, що держава не може залишатися байдужою до стану економіки. Ринкова конкуренція завжди означає виграш для одних і програш для інших, а значить, без відповідного коригування з боку держави це може стати чинником соціальних конфліктів і нестабільності як в економіці, так і в суспільстві в цілому. Зв'язок бізнесу і держави витікає і з самої суті ліберально-демократичної системи правління. Політики обираються на виборах і їх особистий успіх залежить багато в чому від стану економіки, оскільки виборців цікавить, передусім, рішення проблем зайнятості, інфляція, а також в цілому гідна якість життя [7].

Можна виділити дві засадничі функції регулювання з боку держави як в економіці, так і в суспільстві:

- 1) забезпечення балансу інтересів суб'єктів економічної і соціальної діяльності виробників і споживачів, міського і сільського населення, працедавців і найнятих робітників і так далі) за допомогою використання бюджетної, податкової, регіональної і інших видів політики;

- 2) забезпечення загальних умов функціонування і розвитку кожної з

названих сфер і складових її елементів.

Головною об'єктивною причиною економічної діяльності держави є обмеженість ринкового економічного механізму, коли на державу покладаються завдання ліквідації «провалів ринку», основні з яких можна сформулювати таким чином [18, с.119]:

- ринок не дає соціальних гарантій, не вирішує соціальних питань;
- ринок не в змозі забезпечити стратегічний прорив в галузі науки і технології, глибокі структурні перетворення виробництва;
- ринок не забезпечує задоволення потреб в громадських товарах, особливо тих, які не вигідно виробляти приватним підприємствам;
- ринок не вирішує екологічних проблем виробництва;
- ринок не забезпечує обороноздатності і безпеки країни.

У усіх опублікованих авторами визначеннях, незважаючи на відмінності (пов'язані в основному з оцінкою можливостей держави в області стабілізації економіки і соціальної політики), що зберігаються, знаходять віддзеркалення постулати неокласичної і неокейнсіанської теорій, що трактують роль держави в економіці за залишковим принципом - держава робить те, що не може ринок [19, с.51].

Є і інша причина, на думку деяких дослідників в оцінці держави як громадської підсистеми, що виникла для виконання певних економічних функцій. Передусім, держава виникла і існує для підтримки цілісності співтовариства людей, що живуть на певній території, а значить повинно відбивати волю і дотримувати інтереси усіх суб'єктів, що знаходяться на цій території. В той же час, суспільство як складна система характеризується ієрархічним принципом побудови. На вершині цієї ієрархії (принаймні, з часу появи капіталізму) знаходиться економіка. Держава, як і інші громадські підсистеми (мораль, право, культура, та ін.) випробовує на собі вплив пануючої підсистеми - економіки, і само неминуче стає учасником економічної діяльності, суб'єктом ринкових стосунків, інститутом економічної системи.

Ця двоїстість ускладнює виконувати нею функції. З одного боку, для підтримки цілісності громадської системи в цілому держава повинна забезпечити збалансований розвиток усіх підсистем суспільства, не допускаючи гіпертрофії або згасання якої-небудь з них. З іншого боку, воно так чи інакше відбиває верховенство економіки, наприклад, підтримуючи ту форму зв'язку між економічними суб'єктами (фірми, домогосподарства, держава), який переважає на цьому етапі економічного розвитку і поширюється на усі сфери громадського життя. Безумовно, такою формою зв'язку в більшості держав світу є ринок.

У сучасних роботах західних і вітчизняних фахівців характеризуючи зміни, що відбуваються в розвитку світової економіки, набула поширення теорія "нової економіки", яка вивчає явища постіндустріального суспільства, інформаційного суспільства, або змішаної економіки. І відповідно нову інтерпретацію отримало трактування функцій механізмів державного регулювання економіки.

Інституціональна теорія, що є головним інструментом аналізу господарської системи України, виділяє наступні завдання держави:

- 1) специфікація і захист прав власності;
- 2) створення каналів обміну інформацією;
- 3) розробка стандартів заходів і важелів;
- 4) створення каналів і механізмів фізичного обміну товарів і послуг: транспортна мережа, майданчики для торгів і так далі;
- 5) правоохоронна діяльність і виконання ролі "третьої сторони" в конфліктах;
- 6) виробництво громадських благ: оборона, охорона здоров'я, освіта.

Економічну систему, існуючу на сьогодні в більшості країн, можна характеризувати як змішану економіку, що відрізняється великою гнучкістю, і соціальною спрямованістю. У центрі її інтересів особа з її різноманітними потребами. Проблема реалізації регулюючих функцій держави, повинна бути в тому, щоб розробити такі економічні механізми регулювання ринку, які,

зберігаючи його переваги, дозволили б звести до мінімуму властиві йому недоліки. Усі ці риси припускають і нове розуміння ролі держави, його функцій і методів регулювання економіки, які можуть бути в основному представлені наступними напрямками діяльності [21, с.117] :

1. Створення громадських благ. Ринок в змозі задовольнити попит лише на приватні блага, а виробництво громадських благ (оборона, громадський порядок та ін.) покладене на державу.

2. Регулювання зовнішніх (побічних) ефектів. Зовнішні ефекти - це ефекти, що впливають на фірми при виробництві товарів і наданні послуг. Вони можуть бути як позитивними, так і негативними.

3. Перерозподіл прибутків через закупівлі товарів і послуг (держспоживання); державні кредити і субсидії; податковий перерозподіл; соціальні виплати.

4. Проведення антимонопольної політики.

5. Підтримка фундаментальної науки і науково-технічного прогресу.

6. Підтримка малого бізнесу.

7. Макроекономічна стабілізація за допомогою фіскальної і грошової політики.

8. Регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Таким чином, на підставі вищевикладеного основні види економічних функцій держави, на наш погляд, можна виразити наступними положеннями:

- забезпечення правового і соціального середовища ефективного функціонування ринку;
- створення громадських благ;
- підтримка раціональних масштабів ринкової конкуренції, антимонопольна політика;
- перерозподіл доходу і багатства, перерозподіл ресурсів; регулювання зовнішніх (побічних) ефектів; підтримка малого бізнесу;
- стимулювання економічного зростання і макроекономічна стабілізація;
- проведення ефективної зовнішньоекономічної політики.

Виходячи з цього, охарактеризуємо основні функції, напрями дій держави у сфері економіки як суб'єкта економічної діяльності.

У першу чергу, держава за допомогою законодавчої, виконавчої і судової гілок влади (створюючи відповідні інститути) структурує і погоджує взаємодії усіх членів суспільства і соціальних груп. У тому числі і в економічній сфері, підтримуючи порядок усередині держави і здійснюючи або регламентуючи взаємини з іншими державами від імені і на користь усіх своїх громадян. Держава формує правові рамки функціонування економіки і гарантує виконання ухвалених законів і інших правових актів (забезпечення прав власності, умов виконання контрактів і так далі). Іншими словами, держава забезпечує правові рамки різних видів трансакцій в економіці (угод, управління, раціонування).

Проте і в цій функції держави, навіть в умовах демократії, неминуче проявляється вплив соціальних ієрархій (своєрідний прояв «принципу підпорядкування»). Тому при здійсненні державою цієї функції пануючі в економіці групи роблять дію на процес формування інститутів через лобіювання, торгівлю голосами і так далі.

Держава створює і підтримує засоби комунікацій і забезпечує доступ до інформації, що стосується функціонування економіки, по можливості, усім економічним агентам, що знижує невизначеність, непередбачуваність багатьох економічних процесів.

В сучасних умовах особливого значення для функціонування економічної системи набуває діяльність держави з забезпечення мобільності чинників виробництва (організація служб зайнятості, бірж праці, фондових бірж, інформаційних центрів, лізингу і так далі). Причому держава або сама здійснює роботи із створення засобів комунікації, або організовує, координує, стимулює і контролює роботу приватного сектора з виконання цих функцій.

По суті справи, держава, формуючи правові рамки діяльності економічних агентів, беручи участь в створенні засобів зв'язку, забезпечуючи доступ до потрібної інформації, створюючи умови для підвищення

мобільності чинників виробництва і так далі, формує ту інфраструктуру, те середовище, у рамках якого можливе ефективне функціонування економічної системи. Фактично воно означає межі і створює інформаційні канали проходження прямих і зворотних зв'язків, що пронизують систему взаємин усіх економічних суб'єктів.

Свою виробничу діяльність держава здійснює на базі державного сектора економіки. На відміну від приватного підприємця держава орієнтується не лише на отримання прибутку, але і на успішне функціонування економіки в цілому. Як вже було відмічено, ця двоїстість багато в чому визначає специфіку державного підприємництва в ринковій економіці. Виробництво чисте громадських благ (національна оборона, охорона громадського порядку) є повною прерогативою держави. В той же час створення часткове громадських благ (освіта, охорона здоров'я, соціальне страхування) може здійснюватися як державою, так і приватним сектором економіки. При цьому держава бере на себе і гарантує тільки такий рівень споживання частково громадських благ, який в даний момент може бути забезпечений ресурсами державного бюджету.

Держава підтримує економічні стосунки, що склалися і ринок як основну форму зв'язку між економічними суб'єктами, а також головний механізм ринку - конкуренцію. Вільна конкуренція є необхідною умовою, як для економічної свободи виробника, так і свободи вибору споживача. Конкуренція - це стратегічний механізм підвищення продуктивності. Конкуренція між підприємствами, їх свобода діяти на власний розсуд, пов'язана з цим гнучкість процесів найму, звільнення і компенсаційних виплат створюють важливі стимули для підвищення ефективності і зниження витрат. Саме вона примушує виробників діяти у напрямі скорочення витрат виробництва і, отже, знижувати ціни на свої товари і послуги. З цією метою виробник вдається до різного роду інновацій, ризику, впровадженню нових високих технологій. Інакше кажучи, конкуренція виступає своїм родом двигуна економічного зростання [25].

На практиці захист конкуренції означає забезпечення формально вільного доступу на ринки і правове обмеження крайніх проявів монопольної влади, що знижують ефективність використання ресурсів і що завдають шкоди як споживачам, так і виробникам. Держава, визначаючи правила, за якими здійснюються ділові операції економічних суб'єктів, одночасно регулює на окремі сторони їх функціонування, надаючи підтримку або усуваючи ті або інші сфери діяльності окремих індивідів або інститутів. Коригування здійснюється шляхом дії на механізм ціноутворення, впровадження конкуренції на неконкурентні ринки через розподіл монопольного виробництва, організацію конкуренції за права з обслуговування ринків природних монополій, регулювання стандартів якості і так далі. В цілому держава прагне підтримати конкурентні процеси - свободу входу (виходу) на ринок, певну міру суперництва між фірмами -зупинити недобросовісну конкуренцію і крайні прояви монопольної влади.

По суті справи, підтримуючи конкуренцію, держава з її допомогою організовує виконання економікою свого основного завдання - виробництва необхідних благ і послуг для задоволення потреб населення.

Практика показує приклади співіснування різних ринкових структур. Розширюється і само поняття конкуренції. Так, група американських економістів на чолі з У. Баумолем дійшла висновку, що за певних умов навіть єдиний продавець товару на ринку вимушений буде призначати конкурентну ціну на свій товар з побоювання, що на ринку може з'явитися потенційний конкурент- виробник аналогічного товару. У результаті з'ясовується, що потенційна конкуренція може чинити такий же дієвий вплив на формування ринкових структур, як і реальна конкуренція [28, с.119].

Проте великі корпорації, щоб зміцнити своє монопольне положення на ринку, нерідко удаються до практики пригнічення чесної конкуренції, витіснення з ринку дрібніших і менш дієвих конкурентів. Для протидії цьому приймається антимонопольне або антитрестове законодавство або комплекс законів про недобросовісну конкуренцію, що забороняють які б то не було

угоди про розділ ринків і встановлення монопольних цін.

На макроекономічному рівні як своєрідні зовнішні ефекти ринку можна розглядати негативні наслідки циклічних коливань економіки, що призводять до втрат значної долі громадського багатства, соціальних конфліктів, політичній нестабільності і так далі. Періоди глибоких спадів в економіці завжди супроводжуються занепадом в розвитку культури, науки, освіти і інших сфер життя суспільства. Усе це вимагає активного втручання держави в економічні процеси, проведення стабілізаційної політики, спрямованої на згладжування циклічних коливань економіки.

Ринок ігнорує і позитивні зовнішні ефекти та враховує витрати і вигоди безпосередніх учасників угоди, тобто їх приватні інтереси, ігноруючи інтереси третіх осіб або суспільства в цілому. Наприклад, окремим фірмам не завжди буває вигідно займатися створенням нових технологій, оскільки це зв'язано з великими витратами. Але надалі їх тиражування може дати великий економічний ефект з точки зору народного господарства в цілому, хоча на діяльності фірм-творців це може позначитися трохи і через великий проміжок часу. Тому держава, враховуючи можливості виникнення позитивного ефекту, може стимулювати фірми, що проводять дослідницькі роботи або, у разі особливої важливості для суспільства в цілому, проводити ці роботи на державні кошти з тим, щоб надалі ними могли скористатися багато фірм.

Підтримка державою економічної системи не обмежується захистом ринку, конкуренція (і інших, необхідних з точки зору ефективного використання ресурсів, ринкових структур), а також корекцією їх зовнішніх ефектів. Держава за допомогою наявних у нього інститутів, передусім, судово-правових, захищає структуру стосунків власності, що склалася в основі функціонування економіки. У періоди соціально-економічних трансформацій за допомогою правових інститутів або інструментів економічної політики (а іноді і з використанням силових методів) держава стимулює зміну цієї структури і юридично закріплює ці зміни [20]. Довготривалі цілі такого реформування зазвичай задаються внутрішніми потребами економічної

системи, хоча на практиці це може проявлятися як реалізація інтересів пануючої громадської підсистеми і представників верхніх шарів її внутрішньої ієрархії. Одночасно це реформування повинне відбивати інтереси усіх членів суспільства, що дає можливість підтримувати його цілісність у рамках цієї держави. За відсутності чіткого правового забезпечення стосунків власності, а також при нездатності держави змушувати до виконання встановлених правил, неможливе ефективне функціонування виробництва на ринковій основі. І навпаки, тривала стагнація в умовах нерозвинених ринкових стосунків не сприяє економічній реалізації зафіксованих законом прав власності.

Наступний важливий напрям діяльності держави пов'язаний з гармонізацією розвитку різних сфер громадського життя. На практиці виявляється, що ринкова організація діяльності таких галузей як охорона здоров'я, освіта, наука, культура та інше не завжди забезпечує їх прибуткове функціонування, а отже і інтерес до них приватного сектора. Конкурентні умови не завжди виявляються найкращими з точки зору ефективного використання ресурсів для задоволення потреб населення в послугах цих галузей. Тоді держава, зацікавлена в нормальному розвитку усіх сторін життєдіяльності суспільства, або бере на себе, або стимулює приватний сектор до організації бізнесу в цих галузях так, щоб їх послуги були доступні споживачам у необхідній кількості. Питання про пайову участь державного і приватного сектора у виробництві послуг вказаних галузей вирішується конкретно в кожній країні залежно від умов, що склалися. Наприклад, в США і Швеції якість послуг лікувальної охорони здоров'я порівнянна, але роль державного сектора в цій сфері різна: в США вона складає близько 50%, а в Швеції перевищує 90%. Причому в США спостерігається яскраво виражена динаміка зростання витрат на охорону здоров'я, і зокрема, збільшення долі держави в цих витратах [21].

Слід врахувати і той факт, що, наприклад, організація роботи в охороні здоров'я, освіті, тільки на комерційній основі може різко звузити можливості

відтворення кваліфікованої робочої сили, необхідної для нормального функціонування економіки і її зростання, оскільки при невисокому рівні добробуту далеко не усі громадяни зможуть скористатися платними послугами цих галузей. Тому, контролюючи розвиток цих галузей, держава враховує їх позитивний або негативний зворотний вплив на функціонування економіки, а також інших сфер життєдіяльності суспільства.

Таблиця 2.1

Витрати на охорону здоров'я в США, 2019 р.

Рік	Загальні витрати, млрддолл.	Питома вага у ВВП, в %	Питома вага держави в загальних витратах в %
1961	121	5.5	21.9
1965	165	5.9	20.3
1970	245	7.4	34.6
1975	322	8.4	38.9
1980	414	9.5	39.7
2017	535	10.5	40.1
2018	704	12.2	40.9
2019	973	15.7	п.а.

Примітка. Складено автором.

У кожній країні історично складаються певні уявлення про соціальну справедливість, моральних принципах і так далі, які можуть суперечити принципам поведінки людей в ринковій економіці, що багато наслідками соціальними конфліктами і нестабільністю. Це особливо наочно проявляється нині, в умовах становлення ринкової економіки. Наприклад, в сучасних умовах, як в Україні, так і в багатьох інших країнах, вважається справедливим, щоб кожен громадянин, незалежно від рівня добробуту, мав можливість здобути середню освіту або медичне обслуговування хоч би на рівні районних поліклінік і швидкої допомоги [39]. У кожній країні історично складаються також уявлення про допустимий розрив в рівні прибутків. І, якщо цей

очікуваний «норматив» виявляється порушений, то можуть виникнути різні форми соціального протесту, як в суспільстві в цілому, так і у окремих груп населення, на окремих підприємствах, і так далі, що створює загрозу соціальної стабільності в суспільстві. Державі в цих умовах доводиться вирішувати складні завдання - наприклад, визначати і підтримувати певну міру диференціації прибутків, оскільки вона чинить істотний вплив на мотивацію праці, на соціальний клімат в суспільстві, що у свою чергу, впливає на розвиток економіки.

Таким чином, держава повинна не лише формувати рамкові умови функціонування економіки, що дозволяють працювати механізмам зворотних зв'язків, але і при необхідності прямо регулювати економічні процеси, стимулюючи або безпосередньо організовуючи виробництво необхідної кількості благ і послуг. Це ще раз доводить необхідність існування і функціонування державного сектора в усіх країнах незалежно від модифікацій і рівня розвитку економічних систем. Незважаючи на глибокі зміни в природі і функціях держави, які мали місце в 90-х роках, вважаємо, що сучасна інтерпретація їх може бути представлена як сукупність нормативних функцій макроекономічного регулювання і державного підприємництва [41].

2.2. Механізм управління фінансовим контролем в системі забезпечення економічної безпеки держави

Розглядаючи стосунки контролю у складі історично певного способу виробництва, як частину усієї системи виробничих стосунків можемо сказати, що це стосунки між людьми з приводу створення матеріальних благ і послуг в процесі виробництва, розподілу, обміну і споживання, то їх не можна пізнати поза стосунками контролю, які складаються на усіх фазах відтворювального процесу, усередині кожної фази і між ними.

Стосунки контролю не існують поза виробничими стосунками, вони несуть на собі усю їх свідому «тяжкість». Якщо відбувається зміна виробничих

стосунків, то відбувається зміна стосунків контролю між людьми з приводу створення матеріальних благ і послуг. Отже, визначаючи місце стосунків контролю в системі виробничих стосунків, можна сказати, що вони, та сама їх суть - сполучна ланка, яка робить їх взаємозв'язаними і взаємодіючими і такими, що в той же час визначають по відношенню до надбудови.

Усередині виробничих стосунків виникають різні стосунки контролю, але визначаються вони стосунками власності. Саме це дозволяє розглядати стосунки контролю в системі різних суспільно-економічних формацій.

Аналіз стосунків контролю в різних суспільно- економічних формаціях показує, що при усій їх своєрідності відношення контролю мають ряд загальних рис:

по-перше, контроль за виробництвом стає потрібний тоді, коли праця приймає характер колективної діяльності і здійснюється в певному просторовому і тимчасовому масштабі;

по-друге, на відомому рівні розвитку продуктивних сил необхідним стає свідомий розподіл сукупного громадського продукту [24].

Контроль взагалі характерний для будь-якої форми виробництва. З одного боку, він виступає як необхідність будь-якого процесу виробництва матеріальних благ незалежно від громадської форми виробництва, з іншої - є носієм виробничих стосунків, властивих тому або іншому суспільству. Організаційні форми контролю різні і в різні періоди економічного розвитку. З цієї точки зору контроль - завжди проблема розвитку продуктивних сил, організаційних форм, вдосконалення виробничих стосунків.

Ці дві сторони контролю над громадським виробництвом органічно пов'язано між собою. Тому і організаційний аспект, і соціальний тим більше відбивають певний спосіб виробництва в політико-економічному сенсі цього розуміння. З цих позицій контроль над громадським виробництвом може досліджуватися як:

по-перше теоретично побудована система, що відбиває розвиток виробничих стосунків цього суспільного устрою;

по-друге, його можна аналізувати як інструмент планомірного використання законів розширеного виробництва.

по-третє, його можна характеризувати з позицій історичного розвитку економіки, виявлення його місця на окремих етапах розвитку суспільства.

по-четверте, контроль можна досліджувати на трьох рівнях ієрархії: макрорівні (державному), мезорівні - регіону, галузі і мікрорівні - підприємства, аж до індивідуума з урахуванням тимчасових і просторових характеристик і так далі.

Дослідження проблеми контролю відкриває важливий методологічний підхід до дослідження становлення суспільно- економічної формації, оскільки воно реалізується, зокрема, через зміцнення стійкості зв'язків в економіці, виникнення нових зв'язків і стосунків елементів і зміна характеру дії контролю [3, с.79].

Одна з найважливіших причин необхідності здійснення контролю полягає в тому, що необхідно вчасно фіксувати помилки і виправляти їх до того, як вони негативно вплинуть на досягнення загальнодержавних цілей.

Контроль - це важлива і складна функція державного управління. Одна з найважливіших особливостей контролю полягає в тому, що контроль має бути усеосяжним. Контроль не може залишатися прерогативою виключно менеджера. Кожен керівник, незалежно від свого рангу, повинен здійснювати контроль як невід'ємну частину своїх посадових обов'язків.

Контроль має бути пов'язаний із загальнодержавними функціями, такими як планування і прогнозування. Крім того, функція контролю тісно пов'язана з функцією регулювання, а саме з ухваленням рішень з ліквідації відхилень, виявлених на стадії контролю.

Регулювання, як і контроль, охоплює усі сфери макро - і мікродіяльності держави. Уточнення призначення контролю дозволяє оцінити увесь комплекс чинників (політичних, технологічних, соціальних, економічних), сприяючих отриманню ефективних результатів. Необхідно своєчасно на стадії контролю оцінити ситуацію і на стадії регулювання вносити необхідні корективи.

Контроль і регулювання здійснюються на усіх рівнях управління: на рівні держави, національної економіки, галузі, організації, на рівні окремих підрозділів, на рівні групи або окремого працівника.

Важливою функцією управлінського контролю є розробка стандартної системи звітності і її аналіз як за результатами господарської діяльності об'єкту в цілому, так і кожного окремого підрозділу. Здійснення функції контролю спирається в першу чергу на організацію системи обліку і звітності, що включає фінансові і виробничі показники і проведення їх аналізу.

Фінансовий контроль охоплює усі сфери діяльності об'єктів господарювання і здійснюється на основі вартісних показників. Здійснюють фінансовий контроль спеціальні підрозділи, такі як контрольно-ревізійні управління, планово-фінансові управління, бухгалтерії і так далі. Ключові процеси економічної діяльності - це планування і управління. Вони включають розміщення фінансових ресурсів на різних галузевих рівнях для їх цілеспрямованого використання. З точки зору контролю, ці ресурси повинні витрачатися належним чином і ефективно. Як правило, увага акцентується на трьох основних механізмах з контролю фінансових ресурсів: фінансове планування (бюджети); аналіз коефіцієнтів; і фінансова перевірка звітності.

Контроль є складовою частиною всього процесу раціоналізації господарської діяльності держави, завданням якого є прогнозування та попередження можливих помилок, порушень, відхилень, а також, у разі їх здійснення, забезпечення невідворотності дій і припинення відносин. до встановленого виду відхилення. В умовах ринкової економіки проблема раціоналізації управління вирішується насамперед на користь економіки [2].

Основна увага приділяється організації контролю: усунення дублювання, скорочення накладних витрат, раціоналізація документації та обліку, впровадження технічних засобів та підвищення професіоналізму працівників.

Управління як метод зворотного зв'язку може бути ефективним лише тоді, коли достовірна і своєчасна інформація про стан всієї керованої системи

ефективно використовується для визначення того, чи все в цій системі виконується відповідно до намічених цілей і принципів, інструкцій. та ручні інструкції, чинне законодавство.

Залежно від того, хто контролює (суб'єкт), що контролюється (об'єкт), які цілі переслідуються, розрізняються основні напрями контролю:

- Державний (фінансовий) контроль захищає інтереси держави і суспільства, здійснює контроль за виконанням зобов'язань фізичних і юридичних осіб перед державою та додержанням законів. Державний контроль здійснюють податкові інспекції, контрольно-ревізійні служби Міністерства фінансів України;

- Контроль у господарствах (бухгалтерський і громадський) захищає інтереси організації та її працівників від порушень, крадіжок і безгосподарності, а також забезпечує підвищення ефективності їх господарської діяльності;

- Енергоконтроль здійснюється на користь суспільства в цілому і на користь конкретної організації. Воно здійснюється органом енергонагляду на постійній основі і спрямоване на усунення слабких місць в енергетичній діяльності підприємства. Енергетичний контроль включає оцінку умов споживання та використання електричної енергії з метою розробки конкретних заходів щодо зниження витрат електроенергії та підвищення надійності забезпечення суб'єкта господарювання необхідною йому електроенергією. При проведенні цього виду контролю задаються параметри використовуваної напруги, категорії навантаження, сумарної потужності струмоприймачів, наявності трансформаторної потужності, змінності обладнання тощо [5].

Організація правового контролю повинна спиратися на прогнозування стану криміногенної ситуації в країні і перспектив боротьби з нею. Практика скоюваних злочинів показує, що існують зміни в методах їх здійснення. Якщо в роки планової системи економічні злочини в більшій частині скоювалися у рамках окремої організації, то тепер у ряді випадків вони стають спільною

справою представників різних господарських об'єднань і можуть охопити декілька регіонів. Зокрема, порушенням є перекачування засобів державних організацій на користь приватно-підприємницьких.

Не унеможливлено таких операцій в сучасних умовах у взаєминах приватних організацій не лише з організаціями держсектора, але і з організаціями акціонерного типу. Впровадження ринкових стосунків привело до появи таких видів економічних злочинів, як:

- зловживання капіталовкладеннями, а також господарські процеси, що заподіюють збиток партнерам і акціонерам (махінації з бухгалтерськими документами, акціями і так далі);
 - зловживання депозитним капіталом (помилкові банкрутства, помилкова реклама і так далі);
 - порушення прав споживачів (випуск недоброякісної продукції, нечесна торгівля та ін.);
 - злочини, що зазіхають на фінансову систему (приховання прибутку, ухилення від сплати податків і так далі);
 - комерційні хабарі;
 - комп'ютерна злочинність [3].

При усій різноманітності їх характеру і способів здійснення злочину за об'єктами посягання можуть бути розділені на два типи: грошові і матеріальні. Перші мають місце у сфері грошових і розрахункових операцій. Друге полягає в привласненні матеріальних цінностей. Тому необхідно проводити незалежний аудиторський контроль, який переслідує інтереси учасників господарських процесів (постачальників і покупців, банків і інших організацій) за допомогою перевірки фінансової стійкості і кредитоспроможності підприємств, достовірності обліку і звітних даних.

За об'ємом діяльності, що охоплюється ревізіями і обстеженнями, розрізняються повний і частковий контроль. Істотний ефект мають крізні перевірки, коли за єдиною тематичною програмою перевіряється ряд економічних інститутів національної економіки за ознакою їх однотипності

або взаємного зв'язку.

За методом перевірки документів розрізняються суцільні і вибіркові перевірки. Вибірковість може здійснюватися в двох формах: або охоплюються перевіркою усі документи в окремі місяці в межах року, або - частина документів в межах кожного місяця. Суцільній перевірці підлягають найбільш відповідальні і уразливі операції, зокрема грошові операції (каси, банківські) та ін. Вибіркова перевірка застосовується найчастіше для масових документів не грошового характеру. За часом проведення контрольних заходів розрізняють: попередній контроль, поточний контроль і завершальний контроль.

За формою здійснення усі види контролю схожі, оскільки мають одну і ту ж мету: сприяти тому, щоб фактично отримувані результати були як можна ближчі до потрібних. Розрізняються вони тільки часом здійснення. Попередній контроль здійснюється до фактичного початку робіт. Він передбачає попередження порушень встановлених технологією проведення робіт. Крім того, попередній контроль передбачає господарській операції і спрямований на попередження порушення законності, недоцільного, неефективного використання господарських засобів і ухвалення необґрунтованих рішень.

Основними засобами здійснення попереднього контролю є реалізація певних правил, процедур і ліній поведінки. Оскільки правила і лінії поведінки виробляються для забезпечення виконання планів, то їх строге дотримання - це спосіб переконатися, що робота розвивається в заданому напрямі.

Поточний контроль, здійснюється на стадії господарського процесу. Здійснюється він вищестоящими керівниками. Регулярна перевірка роботи нижчестоячих рівнів, обговорення виникаючих проблем і пропозицій з удосконалення роботи - усе це дозволяє виключити відхилення від планів. Якщо ж дати можливість цим відхиленням розвинутиися, вони можуть перерости в серйозні труднощі для усієї національної економіки. Тому завдання поточного контролю - оперативне виявлення і своєчасне припинення

порушень і відхилень.

Завершальний контроль, здійснюється після того, як робота виконана. Фактично отримані результати порівнюються з передбаченими. Метою цього виду контролю є встановлення правильності, законності і економічній доцільності вироблюваних робіт, розтин недоліків і упущень

До контролю схильні господарські об'єкти усіх видів діяльності національної економіки і процеси управління ними. Контроль покликаний забезпечувати оцінку реальної ситуації і тим самим створювати передумови для внесення коректив до запланованих показників, як окремих галузей (організацій), так і усієї економіки країни. Контроль має свої об'єкти і суб'єкти. Об'єктом контролю виступають національна економіка, галузі, підприємства, організації.

Контролю піддаються процеси, що відбуваються в них, або окремі елементи системи, що становлять предмет контролю. У загальній схемі класифікації об'єктів контролю на верхньому ступені знаходиться уся господарська діяльність держави. Контроль господарської діяльності покликаний, з одного боку, визначити економічну ефективність виробничо-збутової діяльності держави за контрольований період, вірогідність досягнення поставлених цілей, а з іншої - визначити можливі напрями розвитку цієї діяльності на поточний і перспективний періоди з точки зору забезпеченості необхідними інформаційними, фінансовими, матеріальним і трудовими ресурсами. Тому контроль господарської діяльності повинен проводитися цілеспрямовано і регулярно. Він повинен виявляти можливості і резерви національної економіки, регіонів, галузей, які забезпечать найкращі умови використання наявних виробничих потужностей, створення нових видів виробництва, забезпечення діяльності об'єктів контролю усіма необхідними ресурсами [16]. Якщо йти від загального до окремого, то можна визначити наступні об'єкти контролю (таблиця 2.2).

Таблиця 2.2

Класифікація об'єктів контролю

За видами діяльності і ресурсами	За процесами управління	За функціями управління
Уся господарська діяльність на різних рівнях господарювання	Процеси управління господарською діяльністю	Планування, організація, аналіз, ухвалення рішень і так далі
Виробництво	Управління виробництвом	Планування, організація, аналіз, координація і так далі
Збут і постачання	Управління збутом і постачанням	Планування, організація, аналіз, координація і так далі
Матеріальні ресурси	Управління матеріальними ресурсами	Планування, організація, аналіз, координація, облік і так далі
Інформаційні ресурси	Управління інформаційними ресурсами	Планування, організація, аналіз, координація
Трудові ресурси	Управління трудовими ресурсами	Планування, організація, аналіз, координація, облік
Фінансові ресурси	Управління фінансовими ресурсами	Планування, організація, аналіз, координація, облік
Енергоресурси	Управління енергоресурсами	Планування, організація, аналіз, облік
Система контролю	Управління системою контролю	Планування, організація, аналіз, ухвалення рішень

Примітка. Складено автором.

Це класифікація найбільш великих об'єктів контролю за роллю і масштабом здійснення. Найбільш дрібними, але не менш значущими об'єктами контролю можуть бути і усі інші елементи системи, а саме: будь-який аспект з вищеперелічених об'єктів класифікації. Наприклад: контроль інформаційних потоків за певними формами статистичної звітності з метою скорочення документообігу.

Контроль виступає у вигляді чинника зміцнення дисципліни і законності. При його допомозі забезпечується єдність рішень і їх виконання, досягнення поставлених завдань, а також попередження помилок і недоробок.

Суб'єктом контролю виступає контролююча ланка. Контроль здійснюють як державні органи, так і відомчі і приватні. Окрім цього, контроль здійснюється службовцями функціональних відділів і підрозділів; спеціалізованими аналітичними групами; зовнішніми контролерами. Залежно

від того, хто здійснює контроль, розрізняють внутрішній і зовнішній аудит.

До інститутів внутрішнього аудиту також можна віднести і ревізійні комісії (ревізорів), діяльність яких регламентована чинним законодавством (цей інститут в основному поширений в акціонерних товариствах, товариствах з обмеженою відповідальністю і виробничих кооперативах).

За рівнем повноти аудит може бути функціональний, комплексний і системний. Функціональний аудит визначається розподілом праці аудиторів за функціях виробництва і управління. Об'єктами функціонального аудиту є окремо: бухгалтерський облік, фінанси, персонал, діловодство, екологія та інше. Комплексний аудит характеризується охопленням найбільш значущих елементів і процесів в діяльності об'єкту контролю. Системний аудит (підхід) - це глибший в порівнянні з комплексним аудитом контроль шляхом обліку впливу кожного функціонального аудиту один на одного і аудиту елементів і процесів, що зв'язують об'єкт контролю із зовнішнім середовищем.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

3.1 Досвід зарубіжних країн в галузі державного регулювання фінансової сфери економіки

При створенні державної ринкової економіки необхідно використовувати досвід інших країн, які передали нові для нас форми організації трудових відносин. Проте слід мати на увазі, що в економіці розвинутих країн по-різному поєднуються функції держави та первинних суб'єктів господарювання.

Узагальнення досвіду розвинутих зарубіжних країн показує, що нормальне функціонування ринку неможливе без державного регулювання. Концепція «невидимої руки» А. Сміта не втратила свого значення й досі. Однак реальна дійсність істотно відрізняється від спрощеної теоретичної побудови А. Сміта. У сучасній ринковій економіці можна виділити ряд «збоїв», коли ринковий механізм не працює, причиною чого є невідповідність форм і методів державного регулювання економічним процесам і умовам господарювання.

XX століття довело безперспективність економічного розвитку в суспільстві з крайнім втручанням держави в економіку: з одного боку, класичний капіталізм, коли держава взагалі не втручається в економічну діяльність, з іншого боку, державний соціалізм, коли бізнес повністю заважає.

Держава завжди виконувала класичні економічні функції. Він встановлював правові умови, контролював виробничо-господарські процеси та регулював їх у разі необхідності. Проте в цілому економічна роль держави на початку 20 ст. було максимально обмежено, національне виробництво стало майже виключною сферою приватного бізнесу. Необхідно було вдосконалити роботу органів державної влади.

Теоретичною основою розгляду питання про ступінь державного втручання в ринкову економіку є неодноразово висловлені погляди наукових шкіл, які особливого значення надають теоретичному обґрунтуванню проміжних форм ринкової економіки від конкуренції до монополії.

Для ефективної реалізації державної регуляторної політики актуальною стала розробка нормативно-правових актів, що регулюють процеси злиття та поглинання в банківській сфері, надають холдингам контроль над фінансовим сектором. Контроль з боку антимонопольних органів особливо необхідний у разі правового регулювання питань залучення іноземного капіталу для створення нових приватно-монополістичних структур.

Як уже зазначалося, основними ознаками сучасного рівня розвитку світової економіки є лібералізація зовнішньоекономічних зв'язків, посилення інтеграційних і глобалізаційних процесів на міжнародних фінансових і товарних ринках, що відбувається внаслідок відкриття національних економіки та співробітництво країн у різних сферах господарської діяльності.

Проте, як підтвердили події останньої фінансової кризи, ці тенденції можуть мати не лише позитивні, але й негативні наслідки для економіки країни. Таким чином, з одного боку, відкритість національної економіки сприяє розвитку та поглибленню економічних, виробничих, фінансових, соціальних, культурних та інших зв'язків між країнами. З іншого боку, це робить економіку держави більш уразливою до дестабілізуючих чинників відповідного зовнішнього середовища, турбулентностей на міжнародних фінансових і товарних ринках, політичних і соціальних загроз [1, с.95]. Іншими словами, незважаючи на великий потенціал для розвитку відкритих економік, вони характеризуються значною волатильністю, непередбачуваністю та ризиком у сучасних умовах глобалізації та інтеграції ринків.

Як і ряд інших країн Європи та Азії, Україна знаходиться на початку шляху реформування економічних структур. Для України функціонування

державного механізму регулювання є необхідною умовою успішного реформування системи аграрного ринку. Можливо, сфера державного регулювання в Україні значно ширша, ніж у традиційних ринкових країнах. Однак це не означає, що досвід за кордоном можна відкинути. Навпаки, його слід широко вивчати і водночас робити певні висновки. У нашій країні недостатньо власного досвіду формування та використання ринкової системи, тому доцільно вивчати та використовувати практику державного регулювання розвинених країн. Вивчення досвіду дозволить уникнути повторення багатьох помилок у розвитку економіки.

Історично склалися два ведучих методологічних підходу до регулювання ринкової економіки розвинених країн: кейнсіанська школа (теорія державного регулювання господарського механізму) і синтез некейнсіанських, часом консервативних, доктрин невтручання держави в господарське життя суспільства.

Дві ці теоретичні течії мають загальні основи. Вони розглядають державу як суб'єкт економічної системи, що має певну власність і господарські функції для проведення економічної політики, спрямованої на досягнення стратегічних цілей суспільства.

Дж. М. Кейнс і посткейнсіанські представники вважають, що стеження за станом параметрів ринку є однією з функцій держави (уряди). Будь-яка нерівноважна дія має бути зареєстрована і на базі вбудованих стабілізаторів спрямована на траєкторію рівноважного збалансованого зростання. Так уряд впливає на той або інший сегмент ринку[4].

Слід зазначити, що в питаннях державного регулювання економіки кейнсіанство неоднорідного. Воно розпадається на три основні течії: ліве (ліберальне), консервативне і неокласичне.

Ліве кейнсіанство шукає вихід з протиріч сучасної економіки шляхом збільшення витрат держави на громадські цілі: житлове будівництво, охорона здоров'я, соціальне страхування, дорожнє будівництво і т.п., а також створення умов для зростання прибутків фермерів, дрібних

підприємців і заробітної плати тих, що працюють.

Консервативний напрям кейнсіанства робить ставку на державне регулювання економіки, головним чином шляхом максимізації прибутків і збереження консервативної структури економіки.

Неокласична школа і її представники вважають, що шляхом ефективної кредитно-грошової і фінансової політики можна здійснити інтеграцію мікро- і макровтручання держави у визначення рівня прибутків різних верств населення, координацію інвестиційної політики, стимулювання прогресивних галузевих структур і т. д.

Суб'єктами державного регулювання виступають центральні, регіональні, муніципальні або комунальні органи управління. Розрізняють наступні типи державного регулювання :

- повний державний монополізм в управлінні господарством. Він був характерний для СРСР і країн соціалістичної співдружності, але зберігається і тепер в деяких посткомуністичних державах;

- різні варіанти поєднання ринкових і державних регулювальників. Реалізовані в «японській» «шведській» моделях, в моделі соціально орієнтованого ринкового господарства ФРН, Австрії, в «китайському» варіанті розвитку;

- крайній лібералізм, що визнає ефективним тільки умови необмеженого приватного підприємництва. Головним чином властивий США [52].

Ефективність держрегулювання зумовлюється наявністю сильної законодавчої, виконавчої і судової державної влади. Здійснення державної фінансової політики у провідних зарубіжних державах на правовій основі забезпечують, передусім, міністерства фінансів (Німеччина, Канада, Японія, Швеція, Польща, Угорщина та інші країни). Міністерства фінансів під назвою державних казначейств функціонують у США, Великій Британії як Міністерство фінансів, промисловості і економіки - у Франції. Є країни, де в системі законодавчої і виконавчої влади функціонує кілька

фінансових відомств.

Виділяються дві головні моделі державного регулювання через певні органи держави [53].

1. Реактивна (адаптаційна) модель, характерна для США. Вона дозволяє чітко реагувати на зміни і "осічки" ринку. Це забезпечується рухливістю структур і функцій регулюючих органів, варіюванням важелів прямого і непрямого регулювання на макро- і мікрорівні, поєднанням різних форм спільної діяльності держави і приватного бізнесу.

2. Проактивна модель держрегулювання (Японія) припускає попередження можливих збоїв в ринковому механізмі шляхом "точного" дозування об'ємів державного втручання, використання планування, координуючих або коригуючих рекомендацій в переговорах держави і підприємців.

На основі аналізу вітчизняного і зарубіжного досвіду функціонування механізму державного регулювання фінансового сектора в системі забезпечення економічної безпеки слід зазначити, що умови для виникнення кризових явищ 2007-2009 рр. значною мірою сформувалися із-за використання в багатьох країнах у фінансовій сфері системи «Нагляду на основі ризику».

Ця система заснована на тому, що за наявності надійної підсистеми управління ризиками, а також достатніх для їх покриття прибутків і капіталу, фінансовий інститут може здійснювати практично будь-які види фінансової діяльності. Тоді регулюючі органи повинні контролювати тільки системи управління ризиками.

Це припускало, що усі принципові питання вирішували самі фінансові інститути. Особливості взаємозв'язку інститутів, впливи діяльності окремого інституту на стабільність усієї системи, системних ризиків повинні були представляти інтерес для компаній, оскільки ці параметри доцільно включати в моделі управління ризиками. Проте насправді ні фінансові інститути, ні державні регулюючі органи не

приділяли їм належної уваги.

В результаті, незважаючи на нагляд за окремими компаніями, розвиток фінансового сектора в цілому і деяких його сегментів слабо контролювалося. Рішення про інновації і вихід на ринки нових фінансових продуктів приймалися на рівні конкретної компанії. При цьому ніхто не оцінював, як ці нововведення позначаться на ситуації в усій фінансовій системі, які risks для її стабільності вони представляють.

Сучасний розвиток фінансових ринків супроводжувався появою безлічі фінансових посередників: інвестиційних фондів, у тому числі пенсійних, страхових компаній, хедж-фондів, спеціальних юридичних осіб, що здійснюють секюритизацію. Частина цих інститутів тривалий час залишалася поза законодавчим полем. Непрямим підтвердженням відсутності серйозних обмежень для розвитку фінансового сектора служить зміцнення позицій фінансових компаній в 1990-2000-і роки [32].

Швидкий і неконтрольований розвиток окремих ринків і усього фінансового сектора виявився нестійким. Проблеми, що виникли в окремому сегменті, порушили рівновагу фінансової системи, що спровокувало кризу, порівнянну по масштабах з Великою депресією. Ситуація посилилася із-за надмірного рівня левереджа, причому це стосується не лише фінансових організацій, але і компаній реального сектора і населення

Так, в 1994-2007 рр. в США об'єм кредитів, виданих населенню і нефінансовим компаніям, виріс з 118 до 173% ВВП, в Сполученому Королівстві - з 120 до 180%, а в Єврозоні - з 72 до 91% .

Порівнюючи період Великої депресії і поточну кризу, Дж. Сорос звертає увагу на наступні дані: в 1929 р. сукупний об'єм виданих кредитів в США складав 160% ВВП, до 1932 р. цей показник виріс до 250%, а в 2008 р. він досяг 365% без урахування деривативов [49, с.189].

Слід зазначити, що в тому ж році умовна вартість позабіржових деривативів, після статистика BIS, в дев'ять разів перевищувала об'єм

світового ВВП (у 2013 г.- в 11 разів).

При невисокій вартості позикових засобів фінансові компанії прагнули максимізувати короткостроковий прибуток на власний капітал, збільшуючи левередж. Але одночасно росли їх ризики. При цьому регулюючі органи не змогли ослабити стимули до такої поведінки.

Після початку кризи в США приймалися заходи по підтримці фінансових компаній (AIG, Citigroup, Bank of America) і розглядалася можливість надати державну допомогу провідним американським автовиробникам. Не випадково в документах "Групи 20" про реалізацію домовленостей, досягнутих в ході самітів, центральне місце займає блок, присвячений макроекономіці.

На саміті у Пітсбургзі було прийнято Рамкову угоду, що визначає політику і заходи по забезпеченню стійкого і збалансованого економічного зростання.

З розвитком кризи увага влади і регулюючих органів зміщувалася з окремих сегментів фінансового ринку до ринку в цілому, його структурі і системним взаємозв'язкам. Завдання та механізми впровадження регулювання поступово ускладнювалися [47].

Якщо в першій половині 2007 р. регулювальники були заклопотані ситуацією на ринку іпотечного кредитування і заниженими вимогами до позичальників з боку окремих кредитних організацій, то в другій - процесами секюритизації. У системах управління ризиками інститутів, що випускають структурні продукти, фінансових посередників, а також компаній, що торгували ними, виявилися великі вади.

У 2008 р., коли кризові явища поширилися на інші фінансові інститути і на систему в цілому, стало зрозуміло, що потрібні серйозні зміни в методах обліку, оцінки, механізмах управління ризиками, велика прозорість звітності і корпоративних рішень. Знову виникло питання про достатній рівень капіталу у фінансовій системі і мірі втручання держави в діяльність сектора [44, с.117].

Необхідно враховувати, що усвідомлення географічних масштабів кризи відбувалося поступово. Якщо спочатку проблемами регулювання фінансових ринків були стурбовані окремі країни, то в 2008 р. їх обговорення вийшло на рівень "великої двадцятки" (таблиця 3.1).

Таблиця 3.1

Порівняльна динаміка ВВП і інвестицій (у %)

ВВП	20017	20018	20019
Євросоюз	2,9	0,7	-4,2
США	2,1	0,7	-2,4
Японія	2,3	0,6	-5,0
Китай	13,0	9,1	8,7
Індія	9,0	7,4	5,6
Бразилія	6,1	5,2	-0,4

Інвестиції

Євросоюз	5,4	-0,9	-
США	-2,2	-3,9	-
Японія	-0,6	-4,6	-
Китай	25,8	24,6	30,5
Індія;	13,9	7,8	7,7
Бразилія	. 15,9	13,2	-

Примітка. Складено автором.

У ході зустрічей "Групи;20" в листопаді 2008 р., в квітні і вересні: 2009 р. була досягнута домовленість про необхідність реформувати систему регулювання фінансового сектора. Основним змістом змін: повинне стати підвищення відповідальності інститутів, за рішення та ризики, що приймаються [34].

Відповідно до домовленостей': зміни торкнулися наступних інституціональних аспектів фінансового сектора:

- нормативи достатності капіталу; обмеження на використання позикових засобів; . обмеження на бонуси і дивіденди;
- вимоги до системно значущих міжнародних інститутів, з розробки планів дій у разі надзвичайних ситуацій;
- посилення регулювання діяльності хедж-фондів, у тому числі для підвищення: її прозорості;

- урегулювання діяльності рейтингових агентств :

У кінці 2009 р. Базельський комітет з банківського нагляду представив проект нових правил; регулюючих діяльність кредитних організацій. Він містив наступні основні пропозиції:

- нові вимоги до капіталу першого рівня;
- обмеження на об'єм засобів; що притягаються банком у формі кредитів;
- нові вимоги до капіталу банків по найбільш ризикованих активах;
- додаткові показники достатності капіталу і ліквідності; вимога не включати в розрахунок акціонерного капіталу банківської групи міноритарні долі в дочірніх компаніях, при цьому банки повинні відбивати потенційні збитки цих компаній.

Досвід США показує облік наступних пропозицій :

- вимога до організаторів секюритизації зберігати 5-процентну долю участі у випуску;
- створення Агентства фінансового захисту споживачів (Consumer Financial Protection Agency) для моніторингу практики кредитування і дотримання стандартів прозорості на роздрібному ринку;
- введення спеціальних вимог до капіталу і ліквідності системно значущих фінансових інститутів; єдиний регулювальник ФРС буде зобов'язаний оцінювати індивідуальний стан кожної такої компанії з урахуванням його можливого негативного впливу на систему;
- створення Ради з нагляду за індустрією фінансових послуг (Financial Service Oversight Council), до складу якого увійшли міністр фінансів і керівники усіх органів, що здійснюють нагляд за фінансовими інститутами, у тому числі єдиного регулювальника для нагляду за банками національного рівня - Національного банківського наглядового органу (National Bank Supervisor) і регулювальника для нагляду за страховим ринком (Office of National Insurance);
- заборона на біржову практику "миттєвих заявок" (flash orders);

обмеження на розмір позицій на ринку похідних па ціну нафти;

- заборона доступу на фінансові ринки США міжнародних фінансових компаній, розташованих в країнах, де немає жорстких стандартів регулювання;

- введення податку на операції з цінними паперами у розмірі 25 базисних пунктів стосовно акцій і 2-х базисних пунктів - до деривативів; податок відшкодуватиметься взаємним фондам, а також у разі операцій по пенсійних, освітніх і ощадних рахунках і по операціях на суму до 100 тис. дол. в рік;

- обмеження максимальної ринкової долі фінансових корпорацій і об'єму їх високоризикованих операцій;

- заборона банкам або фінансовим компаніям, до складу яких входять банківські організації, володіти хедж-фондами або фондами прямих інвестицій або інвестувати в них, а також проводити торговельні операції з цінними паперами за рахунок власних засобів;

- введення податку на найбільші фінансові корпорації (так званий податок на відповідальність за фінансову кризу) з метою компенсувати витрати держави (більше 100 млрд. дол.) на надання фінансової допомоги;

- введення одноразового податку 50% на бонуси понад 400 тис. дол., отримані співробітниками банків, яким було надано більше 5 млрд. дол. у рамках програми допомоги фінансовому сектору ТАВР [35].

Серед реалізованих заходів можна назвати спрощення порядку захисту інвесторами своїх інтересів в суді у разі помилок рейтингових агентств. Вони повинні звітувати про суми виручки від своїх найбільш великих клієнтів, а також надавати детальнішу інформацію про історію рейтингів оцінюваних компаній.

Натомість досвіду США, Європейський досвід передбачає:

- введення ліцензування рейтингових агентств, вимог по розкриттю інформації про угоди з клієнтами в частині винагород за процедури рейтингування, по ротаціях аналітиків для підвищення об'єктивності

оцінок;

- створення дворівневої системи нагляду за фінансовим сектором: на макрорівні, що здійснює Європейська рада з системних ризик (European Systemic Risk Council), на мікрорівні - наглядові органи ЄС і національні органи нагляду;

- заборона прив'язки бонусів до короткострокових результатів діяльності банків і надання гарантованих бонусів; введення вищих вимог до капіталу і резервів банку, якщо його бонусна практика ризикована;

- створення нових служб фінансового контролю: Європейській банківській організації (European Banking Authority, EBA), яка замінить Європейський комітет банківського нагляду (CEBS); Європейської організації страхування і пенсійного забезпечення (European Insurance and Occupational Pensions Authority, EIOPA), яка прийшла на зміну Європейському комітету страхового і пенсійного нагляду (CEIOPS); Європейської організації з цінних паперів і ринків (European Securities and Markets Authority, ESMA) замість нині чинного Європейського комітету регулювальників цінних паперів (CESR). Нові фінансові регулювальники працюватимуть спільно з національними органами регулювання європейських країн [77].

У Великобританії було реалізовано наступні пропозиції: створення Радого з фінансової стабільності (Council for Financial Stability, CFS);

- введення вимог до капіталу банків залежно від ризикованої і прибутковості їх операцій: банки, одержуючі занадто високий прибуток, повинні мати велику достатність капіталу в порівнянні з банками, що ведуть менш ризиковані і прибуткові операції;

- розширення повноважень Управління по контролю над ринками фінансових послуг (FSA) в наступних областях: отримання інформації від хедж-фондів; введення екстрених заборон на незабезпечені продажі і розкриття даних про короткі позиції учасників торгів у разі погіршення ситуації на фондових ринках; припинення дії затриманих з 2009 р.

трудових контрактів банкірів, якщо, на думку регулювальника, ці контракти стимулюють їх приймати високі ризики для досягнення прибутку і отримання бонусів;

- вимога збільшити капітальну базу британських банків і підготувати спеціальний план дій на випадок банкрутства.

3.2. Удосконалення механізмів державного регулювання фінансової безпеки України в умовах економічної глобалізації

Процес глобалізації в системі державного регулювання є складним, багатограним і неоднозначним, тому в науковій літературі існують численні розбіжності щодо його природи та наслідків. Українські науковці погоджуються, що глобалізація означає не лише нову кількісну міру ступеню інтенсивності взаємозв'язків між загальними процесами окремих країн світу та їх економіками, але, насамперед, нову якість таких відносин, утворюючи віртуальну форму новий, глобальний (не тотожний простій сумі національних економік) науковий рівень, якому властива практична та економічна глобалізація суб'єктів державного процесу [36].

Саме право з усіма його правовими нормами і законами лежить в основі функціонування системи фінансово-економічної безпеки нашої країни. Вона ґрунтується на Конституції України, Законі України «Про основи національної безпеки», Концепції національної безпеки та Доктрині інформаційної безпеки України [29-31].

Одним із фундаментальних факторів незалежності суверенної держави в сучасних економічних умовах є стан механізмів її фінансового забезпечення. У зв'язку зі стрімкою зміною кон'юнктури світових фінансових ринків та взаємопов'язаної системи економічних зв'язків у структурі світового господарства стан вітчизняного фінансового сектору стає все важче контролювати в умовах нестабільності внутрішнього та зовнішнього

середовища. У такій ситуації необхідна комплексна превентивна оцінка зовнішніх і внутрішніх факторів, які прямо чи опосередковано впливають на фінансовий сектор країни. Розвиток української економіки може бути забезпечений розширенням зв'язків між вітчизняними та міжнародними фінансово-кредитними інститутами та її інтеграцією у світовий ринок. Державне регулювання фінансової безпеки — це забезпечення такого розвитку фінансової системи та фінансових відносин, а також процесів в економіці, за якого створюються необхідні фінансові умови для соціально-економічної та фінансової стабільності країни, цілісності та єдності фінансова система. (включаючи грошову, бюджетну, кредитну, податкову та грошово-кредитну системи), успішно долаючи внутрішні та зовнішні загрози України у фінансовому секторі.

Загрози фінансової глобалізації можуть поширюватися на національні системи через різні канали передачі зовнішніх шоків. Ці канали включають торгові та фінансові відносини, які зміцнюються в умовах недосконалості міжнародного фінансового ринку. Крім того, існують протиріччя між окремими суб'єктами щодо забезпечення державного регулювання фінансової безпеки. Зокрема, держава може не лише виступати гарантом матеріального забезпечення громадян, а й створювати для них загрозу через непомірні податки та інші обов'язкові платежі, знецінення грошових заощаджень, затримки виплати заробітної плати, пенсій, стипендій, соціальних допомог, тощо. На існуючі в Україні органи державної влади покладені певні функції та обов'язки щодо контролю та нагляду за функціонуванням фінансових відносин країни. Однак у більшості випадків ці повноваження дублюються або не сприяють ефективному регулюванню окремих сфер фінансових відносин [26].

Так Міністерство фінансів України здійснює координацію і контроль діяльності Податкової служби, Служби фінансово-бюджетного нагляду і казначейства, а також контроль за виконанням митними органами нормативних правових актів з питань числення і стягування митних платежів, визначення митної вартості товарів.

Міністерство економіки України здійснює державне регулювання зовнішньоторговельної діяльності; регулювання оцінної діяльності; проведення конкурсів і аукціонів з продажу експортних і імпорتنих квот, є відповідальним за проведення розслідувань, попередніх вступу спеціальних захисних, антидемпінгових або компенсаційних заходів при імпорті товару.

Національний банк України взаємодії з Українським Урядом, і розробляє та проводить єдину державну грошово-кредитну політику; монопольно здійснює емісію готівки і організовує готівковий грошовий обіг; стверджує графічне позначення гривні у вигляді знаку; є кредитором останньої інстанції для кредитних організацій, організовує систему їх рефінансування; встановлює правила здійснення розрахунків в Україні; встановлює правила проведення банківських операцій.

Особлива роль в забезпеченні фінансової безпеки належить Рахунковій палаті України, яка наділена повноваженнями контролювати законність і ефективність витрачання бюджетних коштів. Рахункова палата проводить експертизи проектів законів, нормативно-правових актів, що порушують фінансово-бюджетні питання, експертно-аналітичні заходи. Крім того, Рахункова палата активно співробітничает в цілях забезпечення фінансової безпеки країни з міжнародними організаціями (Рада керівників найвищих органів контролю держав-учасників СНД, Міжнародна організація найвищих органів аудиту), інститутами громадянського суспільства (Союз промисловців і підприємців України).

Незважаючи на регулярні спільні заходи і взаємодію між цими і іншими відомствами, кожна з них діє незалежно в межах своєї сфери регулювання фінансових стосунків. У таких умовах відомства починають більше орієнтуватися на рішення внутрішніх проблем, приділяючи пильну увагу оцінці і прагненню поліпшити свої власні результати, чим сприяти досягненню загальних національних інтересів і пріоритетів.

Але для збільшення фінансових ресурсів та забезпечення

повноцінного виконання державою своїх функцій, для нарощуванні бюджетного потенціалу в умовах його збалансованості і нормалізації корпоративних фінансів, на наш погляд, необхідно [13]:

- підвищення стійкості фінансово-банківського сектора, що унеможливило виникнення системних криз; переведення банківської системи на рівень світових стандартів використання інформаційних технологій і бухгалтерської звітності, посилення захисту інтересів вкладників;

- укріплення стійкості бюджетної системи, приведення фінансових ресурсів держави у відповідність з його фінансовими зобов'язаннями з метою досягнення на цій основі збалансованості прибутків і витрат бюджету, зниження боргового тягара держави, забезпеченні долі витрат бюджету, зниження боргового тягара держави, забезпечення долі витрат на обслуговування державного боргу не більше 20% до загального об'єму витрат державного бюджету;

- захищеності фінансової системи від сплесків інфляції, здійснення ефективного державного контролю за формуванням внутрішніх цін на продукцію і послуги природних монополій, потребі відтворення, що враховує, в усіх галузях оброблювальної промисловості і агропромислового комплексу, а також рівень прибутків населення;

- забезпечення безперебійності грошового обігу на основі поступового доведення рівня монетизації економіки до 50% від ВВП;

- нарощування золотовалютних резервів і забезпечення сприятливого стану платіжного балансу країни;

- створення оптимальної податкової системи, стимулюючої ділову активність, інвестиційну і інноваційну діяльність і зайнятість населення;

- підвищення ефективності використання державної власності, збільшення відповідних прибутків бюджетної системи і державного сектора економіки;

- підвищення ефективності управління державними активами і

пасивами і усієї системи регулювання державних фінансів;

- створення єдиної системи державного фінансового контролю на державному і регіональному рівнях, формування ефективних механізмів державного регулювання та контролю за фінансовими потоками у фінансово-промислових групах, природних монополіях і найбільших корпораціях, що вносять найбільший вклад до бюджетної системи;

- підвищення ефективності валютного державного регулювання і валютного контролю, боротьби з легалізацією (відмиванням) прибутків, отриманих злочинним шляхом, нелегальним вивезенням капіталу, а також фінансуванням терористичних організацій, у тому числі, у рамках заходів, що проводяться міжнародним співтовариством;

- здійснення дієвих заходів, що захищають український фінансовий і фондовий ринки від можливої негативної дії світових фінансових коливань;

- досягнення допустимих об'ємів і раціональної структури зовнішнього боргу, маючи на увазі обмеження розміру зовнішнього боргу по відношенню до ВВП - не більше 30%.

Взаємодія перерахованих вище інститутів державного регулювання повинна сприяти реалізації національних інтересів особи, суспільства і держави.

Для удосконалення механізмів державного регулювання фінансовою безпекою України ми пропонуємо сформувати систему забезпечення фінансової безпеки країни що включає наступні компоненти: національні інтереси України як об'єкт фінансової безпеки, інституціональна структура забезпечення фінансової безпеки (інститути державного регулювання фінансової безпеки, правове забезпечення фінансової безпеки), механізм забезпечення фінансової безпеки (моніторинг, комплекс заходів з забезпечення фінансової безпеки).

Національні інтереси особи, суспільства і держави, що виступають об'єктом фінансової безпеки, мають первинне значення, тому в системі

забезпечення фінансової безпеки мають бути значно посилені і розширені положення про національні інтереси і відповідні ним погрози з урахуванням процесів глобалізації [14].

З точки зору інституціонального аспекту структуру забезпечення фінансової безпеки створюють органи законодавчої і виконавчої влади, а також нормативно-правові документи, що регламентують діяльність в області фінансової безпеки. Така інституціональна структура повністю ще не сформована і нині немає спеціального правового документу, що відбиває основні вимоги до забезпечення фінансової безпеки на сучасному етапі розвитку України.

Особливе місце в системі забезпечення фінансової безпеки повинне належати обов'язковому її елементу - моніторингу, що дозволяє оцінити рівень захищеності національних інтересів від погроз. І нарешті, закономірними елементами системи державного регулювання з забезпечення фінансової безпеки є розробка і реалізація органами державної виконавчої влади комплексу заходів по забезпеченню фінансової безпеки.

Несприятлива ситуація на фінансових ринках підкреслила необхідність того, щоб органи регулювання і нагляду зосередили свою увагу на декількох аспектах фінансової системи. Наприклад, вища міра прозорості і розкриття інформації системно значущими фінансовими інститутами сприятиме зниженню невизначеності відносно ризику контрагентів, яка була провідним чинником зниження ліквідності в деяких сегментах фінансових ринків.

Система забезпечення фінансової безпеки України повинна стати однією із складових діяльності органів державної влади, спрямованої на створення умов і ресурсів фінансової стабілізації, стійкості при збереженні і зміцненні єдності і цілісності фінансової системи України.

У рамках системи удосконалення механізмів державного регулювання потрібний аналіз поточного стану фінансових процесів, чинників і способів позитивної дії на фінансову ситуацію для запобігання і пом'якшення загроз безпеки, а також для вирішення завдань фінансової

безпеки і створення фінансових умов і ресурсів для досягнення економічного зростання.

Негативні процеси, що відбуваються у фінансовій системі національної держави, в умовах глобалізації сприяють зниженню рівня фінансової безпеки, що в цілому виражається в падінні темпів економічного зростання, посиленні залежності від інших національних держав, зниженні життєвого рівня населення і так далі. Оцінити на скільки захищеними є життєво важливі інтереси держави, суспільства і особи можливо за допомогою критеріїв відносної і абсолютної безпеки, визначення яких є одним з етапів методичного підходу до забезпечення фінансової безпеки країни. Саме складність і різноманіття погроз сприяло їх систематизації і класифікації.

Погрози можна поділити на дві групи: зовнішні і внутрішні. Для нейтралізації погроз на національному рівні треба застосування гнучкого підходу, що полягає в консолідації державних фінансів і в збільшенні інвестицій в стратегічні сфери (освіту, науку, інновації з урахуванням збереження тенденції подальшої інтеграції).

З метою усунення, а також запобігання існуючим загрозам фінансовій безпеці потрібна організація моніторингу фінансової сфери, який припускає систему спостереження, оцінку і прогноз фінансової ситуації в країні, що дозволяє оцінити рівень фінансової безпеки, а саме:

- виявлення кризових явищ у фінансових системах національних держав;
- оцінка впливу кризових явищ на фінансову безпеку країни;
- визначення пріоритетних напрямів розвитку фінансової системи країни;
- обґрунтування необхідності реалізації цільових програм і національних проектів.

Принципи організації моніторингу фінансової безпеки, основні з яких: цілеспрямованість, системний підхід, комплексність, послідовність,

безперервність, аналіз динаміки моніторингу.

Стійкому розвитку українського банківського сектору в найбільш гостру фазу кризи у глобальних фінансових ринках сприяли узгодженість дій уряду України та Національного Банку, які швидко вдавалися до механізмів державного регулювання, що забезпечують зростання ліквідності. Українські банки у цей період також досить швидко адаптувалися до мінливих умов бізнесу і продемонстрували необхідний рівень взаємної довіри, що допомогло мінімізувати негативні наслідки для них на міжнародному фінансовому ринку [12]. Ці події підкреслили важливість прозорості, консервативних підходів до оцінки ризику, необхідність стрес-тестування і розвитку національних планів дій у випадку надзвичайної ситуації. Тому зміцнення сталого розвитку залишається пріоритетним напрямком кредитних організацій, банківських груп і українського банківського сектору в цілому, шляхом вдосконалення систем державного регулювання ризиками та внутрішнього контролю, корпоративного управління та прозорості. Додаткові вимоги до якості банківського регулювання та нагляду системи, у тому числі в області інтернет-банкінгу.

У той же час зберегти свою високу значимість збереження умови для динамічного розвитку банківських послуг, використання новітніх інформаційних технологій, e-banking, зміцнення банківського сектору, державного регулювання фінансової безпеки та економічного зростання.

На підставі діяльності, вдосконалення механізмів забезпечення фінансової безпеки України з точки зору розширення e-banking необхідно активізувати роботу з кредитними організаціями та їх об'єднаннями. Щоб активізувати зусилля, та розширити сферу e-banking, необхідно залучати нових учасників, у тому числі через первинне публічне розміщення акцій, акцій серед широкого кола інвесторів, у тому числі простих громадян [15].

Прискорення подальшого розвитку державного регулювання ризиками для забезпечення фінансової безпеки та внутрішнього контролю системи e-

banking відповідно до міжнародної практики, необхідно:

- звернути особливу увагу на питання концентрації ризиків, враховуючи взаємозалежність і взаємний вплив;
- приділити увагу на форми державного регулювання ризиками в питаннях швидко зростаючих сегментів ринку банківських послуг та фінансових ринків, у тому числі в галузі споживчого кредитування;
- провести роботу з удосконалення форм і методів розкриття споживачам банківських послуг, зокрема для населення.

Для удосконалення підходів щодо поліпшення фінансової грамотності населення, необхідно розглянути питання про відкриття на сайті Національного банку України окремого розділу, спрямованого на широкий контингент професійних та не підготовлених користувачів різних вікових груп. Тому з метою подальшого розвитку механізмів державного регулювання національної банківської системи, підвищення стійкості та конкурентоспроможності банків треба активізувати зусилля відносно зміни до існуючого законодавства та підготовки проектів нормативних актів.

На основі проведеного аналізу такий розподіл механізмів державного регулювання забезпечить фінансову безпеку України з погляду розширення e-banking, та визначить напрямки вдосконалення системи державного регулювання e-banking. Активізація процесів e-banking має на увазі необхідність розвитку чинного законодавства й правової системи для захисту інтересів споживачів і банків, фінансової системи держави, та посилення нормативно – правового механізму державного регулювання банківської системи безпеки процедур на всіх рівнях. Адже банківської діяльності охоплює практично всі галузі економіки й криза може привести до руйнівних наслідків не тільки для економічної, але також для соціальної й політичної системи. Таким чином, інтерес будь-якої держави до регулювання їх діяльності й іноземних банків для забезпечення безпеки й безпеки стає актуальним у сфері державного регулювання галузі [22].

ВИСНОВКИ

У магістерській роботі систематизовано теоретичні основи і розроблено практичні рекомендації щодо удосконалення механізму управління фінансовим контролем в Україні в системі економічної безпеки держави. За результатами дослідження зроблено такі висновки:

1. Аналіз проблемного поля дослідження дозволяє констатувати, що теоретичні засади забезпечення фінансової безпеки як економічної складової безпеки держави здебільшого розглядаються як синтетична категорія, яка включає такі підкатегорії, як економічна залежність і незалежність, стабільність і вразливість, економічний тиск, примус тощо. На основі системного та концептуально-порівняльного підходів визначено механізм державного регулювання фінансової безпеки шляхом: запровадження оцінки ефективності та якості фінансових послуг; створення правових механізмів залучення громадськості до контролю за ефективним використанням державних коштів; забезпечення тісного зв'язку системи державного внутрішнього фінансового контролю з бюджетним процесом.

2. На основі структурно-функціонального аналізу систематизовано елементи механізму управління фінансовим контролем в Україні в системі економічної безпеки держави. Фінансовий контроль охоплює всі сфери діяльності суб'єктів господарювання і здійснюється на основі вартісних показників. Фінансовий контроль здійснюють такі спеціальні підрозділи, як контрольно-ревізійні відділи, планово-фінансові відділи, бухгалтерія тощо. Центральними процесами господарської діяльності є планування та контроль. Це включає розміщення фінансових ресурсів на різних галузевих рівнях для їх цільового використання. З точки зору управління, ці ресурси повинні використовуватися належним чином та ефективно.

3. Проаналізовано зарубіжний досвід у сфері державного регулювання фінансового сектору економіки. У результаті репрезентативного аналізу досвіду США, Великої Британії, Німеччини, Франції, Фінляндії та інших країн

стає можливим запропонувати якісно нову систему показників та визначити підходи до адаптації кращого світового досвіду в галузі державного регулювання фінансової безпеки в частині обґрунтування доцільності встановлення граничних економічних показників у національному законодавстві: гранично допустимий рівень падіння господарської діяльності банків, за межами якого на сучасному рівні освіти неможливий їх самостійний економічний розвиток; гранично допустиме зниження рівня та якості фінансових послуг, за межами якого існує ризик виникнення неконтрольованих соціально-трудова та інших конфліктів; гранично допустимий рівень втрат життєво важливих ресурсних джерел економічного зростання.

4. Удосконалено механізми державного регулювання фінансової безпеки України в умовах глобалізації економіки. Сформульовано та обґрунтовано методологічні підходи до формування стратегії вдосконалення системи механізмів державного регулювання фінансової безпеки України, що включає консолідовану ідентифікацію та враховує комплексну взаємодію механізмів державного управління у цій сфері; системний підхід до організації та модернізації механізму контролю; комплексний аналіз причин та факторів неефективного використання коштів на утримання державних фінансових органів; надання інформації та рекомендацій органам управління щодо підвищення ефективності використання всіх видів ресурсів; поступове застосування міжнародних стандартів забезпечення фінансової безпеки з урахуванням національних особливостей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеев И. Бюджетный механизм и социально-экономический развитие регионов : монография . Л. : Ліга-Прес, 2014. 248 с.
2. Андреев А.Г., Соменков А.Д. Правовые основы финансового контроля. *Финансы*. 2009. № 12. С. 62–64.
3. Андрійко О. Ф. Державний контроль в Україні: організаційно-правові засади. К. : Наук. думка, 2004. 301 с.
4. Анисимова Г.А. Совершенствование системы государственного финансового контроля как один из важнейших вопросов государственного строительства. *Организация и совершенствование системы государственного финансового контроля*. М. : Финансовый контроль, 2003. С. 38–40.
5. Антонова Л. В. Удосконалення державного контролю як елемента реформування системи державного управління. *Управління розвитком*. 2011. № 10 (107). С. 10-11.
6. Ахпадов А. А. Без квалифицированного финансового контроля не может быть эффективной государственной власти. *Финансы*. 2010. № 12. С. 61–63.
7. Барановська В., Шевченко О. Державний контроль в умовах ринкової економіки. *Концепція розвитку бухгалтерського обліку, аналізу і аудиту в умовах міжнародної інтеграції* : тези доп. (20–22 квітня 2005 р.). / Відп. ред. А.Д. Бутко. К. : Київ. нац. торг.-екон. Ун-т, 2005. Ч. 1. С. 195–197.
8. Белобжецкий И. А. Финансовый контроль и новый хозяйственный механизм. М. : Финансы и статистика, 1989. 256 с.
9. Бондаренко А. І. Використання удосконалених методів інформаційного забезпечення системи державного фінансового контролю. *Аналітика і влада : наук. журн.* 2014. №10. С. 189–196.
10. Бондаренко А. І. Напрями вдосконалення координації діяльності органів державного фінансового контролю. *Державне будівництво [Електронне наукове фахове видання]*. 2011. № 1. Режим доступу : <http://www.kbuara.kharkov.ua>

11. Бондаренко А. І. Особливості здійснення державного фінансового контролю як чинника формування ефективної фінансової системи України. *Теорія та практика державного управління* : зб. наук. праць. Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2014. Вип. 3 (46). С. 153–159.

12. Бондаренко А.І. Механізми державного регулювання ринку фінансових послуг України. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2017. № 1 (16). С. 39-45. (Серія «Державне управління»).

13. Бондаренко А.І. Моделювання процесів державного регулювання фінансової безпеки суспільства. *Public Policy and Economic Development*. 2017. Вип.7(11). С. 93–98.

14. Бондаренко А.І. Конкурентоспроможні фахівці, як механізм забезпечення економічної безпеки держави. *Шляхи забезпечення якості підготовки фахівців з економіки та підприємництва в умовах інтеграції вітчизняної освіти у міжнародний простір* : Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-методичної інтернет - конференції з проблем вищої освіти і науки (16 листопада 2017 р.) [Електронний ресурс] / Харків, ХНАДУ, 2017. С. 12-16. – Режим доступу : <http://dl.khadi.kharkov.ua/course/view.php?id=622>

15. Бондаренко А.І. Наукові основи забезпечення економічної безпеки держави. *Формування ефективних механізмів державного управління та менеджменту в умовах сучасної економіки: теорія і практика: Збірник матеріалів V Міжнародної заочної науково-практичної конференції*–(24 листопада 2017). Запоріжжя, 2017. С. 84-88.

16. Державне регулювання економіки України: методологія, напрями, тенденції, проблеми: Монографія [Текст] / [Л. І. Антошкін., Н. М. Бабіч, В. Ф. Беседін, І. В. Беседін, І. К. Бондар]; М. М. Якубовський (ред.). // Науково-дослід. економічний ін-т Міністерства економіки України. К., 2005. 410 с.

17. Економіка України: глобальні виклики і національні перспективи: Монографія [Текст] / [Беседін В. Ф. та ін.]; за ред. Беседіна В. Ф.,

Музиченка А. С.; М-во економіки України, Науково-дослідний екон. ін-т, МОНУкраїни, Уман. держ. пед. ун-т ім. П. Тичини. К.: НДЕІ, 2009. 491 с.

18. Економіка України: стратегічне планування: Монографія [Текст] / [Горшкова Н. І. та ін.]; за ред. Беседіна В. Ф., Музиченка А. С. [Міністерство економіки України та ін.]. К.: Вид-во НДЕІ, 2008. 499 с.

19. Економіко-математичні моделі економічного зростання: Монографія [Текст] / [О. О. Бакаєв, В. І. Грищенко, Л. І. Бажал та ін.]. Київ: Наукова думка, 2005. 180 с.

20. Железняк Н. Проблеми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу. *Право України*. 2004. № 11. С. 140-143.

21. Інвестування української економіки: Монографія [Текст] / [за ред. А. І. Сухорукова]. К.: Національний інститут проблем міжнародної безпеки, 2005. 440 с.

22. Інноваційні фактори економічного зростання: монографія [Текст] / [Ю. М. Бажал, В. П. Александрова, М. С. Данько та ін.; від. ред. Ю. М. Бажал]. Київ, Інститут економічного прогнозування НАН України, 2002. 551 с.

23. Касич А. О. Розвиток інвестиційно-інноваційних процесів в Україні: джерела, оцінка, перспективи: Монографія [Текст] / А. О. Касич. Кременчук: ТОВ «Кременчуцька міська друкарня», 2008. 406 с.

24. Качинський А. Б. Індикатори національної безпеки: визначення та застосування їх граничних значень. [Текст]. К.: Вид-во НІСД при Президентові України, 2013. 104 с.

25. Качний О. Використання потенційних ресурсних можливостей регіонів у державній системі України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 4. С. 82-85.

26. Качний О. Державно-приватне партнерство як інструмент регіонального соціально-економічного розвитку. *Materials of the XIII International scientific and practical Conference Modern scientific potential*. 2018, February 28 - March 7 , 2018. Politicalscience. Law. Public administration. : Sheffield. Science and education LTD. P. 68-70.

27. Качний О. Форми та методи державного регулювання соціально-економічного розвитку регіонів. Materiály XIII Mezinárodní vědecko - praktická konference «Zprěvyvědecké ideje - 2017», Volume 2 : Praha. PublishingHouse «EducationandScience». Р. 66-68.

28. Ковалюк О. Фінансовий механізм організації економіки України (проблеми теорії і практики) : монографія. Львів: Видавничий центр Львівського національного університету імені Івана Франка, 2002. 396 с.

29. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. К. : Преса України, 1997. 80 с.

30. Концепция устойчивого развития и Местная повестка дня XXI: Методическое пособие [Електронний ресурс] / [авт. тексту Джон Р. Либл]. СПб. 1998. Режим доступу: <http://www.localstrategy.seu.ru/training/methods/indicators-method-description.html>

31. Концепція економічного розвитку України на 2008 – 2015 рр. [Текст] / Ефективне управління: науково-аналітична доповідь. Київ, Вид-во «Фонд: Ефективне упаравління» 2008. 126 с.

32. Куйбіда В. Регіональний розвиток та просторове планування територій: досвід України та інших держав членів Ради Європи [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.slg-coe.org.ua/wp-content/uploads/2012/10/Book_Reg_Rozv_ProstPlanuvan_final.pdf

33. Макогон Ю. В. Экономическая безопасность Украины в условиях международной интеграции: государственный и региональный аспект. *Проблемы развития внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект* : сборник научных трудов. Донецк : ДонНУ, 2006. С. 1104–1118.

34. Наукова та інноваційна діяльність в Україні у 2013 році. [Стат. зб.] [Текст]. К.: ДП «ІВЦ Держкомстату України», 2014. 282 с.

35. Ортіна Г.В. Виявлення та аналіз чинників формування кризових явищ в економіці в умовах глобалізації як передумова розроблення

антикризових стратегій. *Економіка та держава*. 2013. № 8. С. 40-44.

36. Ситник Г. П. Система державного управління національною безпекою: аналіз чинників. *Управління сучасним містом*. К.: НАДУ, 2003. №7-9. С. 8 – 14.

37. Структурні трансформації економіки: світовий досвід, інститути, стратегії для України: Монографія [Текст] / О. І. Амоша, М. Г. Білопольський, В. В. Микитенко та ін. – Інститут економіки промисловості НАН України, ТНЕУ МОНмолодьспорту України. – Тернопіль: Економічна думка ТНЕУ МОНмолодьспорту України. 2011. – 848 с.

38. Тоцький С.В. Реальні та потенційні чинники державного регулювання системи економічної безпеки [Електронний ресурс]. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2011. №5. Режим доступу до журналу: <http://www.dy.nauka.com.ua>

39. Управління інноваційною діяльністю в економіці України: Колективна наукова монографія [Текст] / [за наук.ред. С. А. Єрохіна]. – Київ: Національна академія управління, 2008. – 116 с

40. Хамел Г. Конкурируя за будущее: Создание рынков завтрашнего дня / Г. Хамел, К.К. Прахалад; пер. с англ. С. Каменский, науч. ред. Б. Шпотков. – М.: Олимп-Бизнес, 2002. – 275 с.

41. Цвєтков, В. Державне управління: теорія, методологія, практика. *Вісник Академії правових наук України*. 2003. № 2–3. С. 254–272.

42. Цихан Т.В. О концепции технологических укладов и приоритетах инновационного развития Украины. *Теория и практика управления*. 2005. № 1. С. 33-46

43. Чаусовский А. Формальное и неформальное в экономике: монограф. А. Чаусовский. – Донецк, 2001. – 206 с.

44. Череп А. В. Економічний механізм регулювання розвитку промислового виробництва: Монографія [Текст] / А. В Череп, О. В. Лепьохін, Л. Г. Олейнікова. – Запоріжжя: ЗПУ МОНмолодьспорту України, 2011. – 352 с.

45. Чернега О.Б. Управление конкурентоспособностью в условиях трансформации экономических отношений. Донецк: ИЭП НАН Украины, 1999. – 448 с
46. Чухно А. Науково-технологічний розвиток як об'єкт дослідження еволюційної економічної теорії. *Економіка України*. 2008. № 1. С. 12-22.
47. Швиданенко О.А. Глобальна конкурентоспроможність: теоретичні та прикладні аспекти. К.: КНЕУ, 2007. 312 с.
48. Шумпетер Й. А. Історія економічного аналізу: Монографія [Текст] У 3-х т. / [Перекл. з англ. мови під ред. В. С. Автономова]. С-Пб.: Вид-во Економічна школа, 2004. 664 с.
49. Шумпетер Й. Теорії економічного розвитку: Монографія [Текст] / Й. Шумпетер. М.: Прогрес. 1982. 452 с.
50. Юрченко Ю.І. Стан аналізу регуляторного впливу в Україні з урахуванням світових тенденцій: [Електронний ресурс] Режим доступу : <http://www.commerciallaw.com.ua/attachments/article82.pdf>
51. Яценко Ю. Удосконалення підходів до визначення міжбюджетних трансфертів вирівнювання в Україні. *Фінанси України*. 2012. № 11. С. 72-83
52. Simmony M. Le Controle Financier Public dans le cadre de l'Union Europeenne de son elargissement. *Revue Francaise de Finances Publiques*. 2002. № 77. P. 312–315.
53. World development report, 2012: Development and the next generation. - World Bank, 2013.

Виконала: студентка
 магістратури за
 спеціальністю 281 Публічне
 управління та
 адміністрування заочної
 форми навчання

Ганна БОЙКО

Науковий керівник:

завідувач кафедри
 публічного управління та
 адміністрування,
 д.держ.упр., доцент

Едуард ЩЕПАНСЬКИЙ

**Робота допущена до
 захисту:**

завідувач кафедри
 публічного управління та
 адміністрування,
 д.держ.упр., доцент

Едуард ЩЕПАНСЬКИЙ